

't Onderschoer

Contactorgaan van de Stichting Heemkunde Denekamp

12 e jaargang 1990 nr. 3

ISSN 0920-864 X

't ONDERSCHOER

De oude Twentse boerderijen hadden vaak een onderschoer, als een soort portaal vóór de poortachtige hoofdtoegang naar de deel. Deze toegang was voorzien van de dubbele "niendeurn", welke aaneensloten tegen de uitneembare middenstijl: n stiepel.

De stiepel kon zijn voorzien van het huismerk of een andere versiering. Bovendien had de stiepel een figuurlijke betekenis. Daarin bleef immers eens het 'broadspit' steken, dat een 'huun' of 'huunenwiefke' een brutale boerenknecht nagooide. Als n stiepel verwijderd was konden de volgela-den oogstwagens er doorrijden tot onder 't slop'. In het stiepelgat sloot 'de Lappe' uit het Aams-voor het blauwe dämpke dat de zwarte dood veroorzaakte. In Ootmarsum trekt men bij het 'vliö-geln' um n stiepel.

Door het hoondergat van de niendeur konden de laatste kippen naar binnen. De hofhond Siep of Pollo kon ook 's nachts een oogje houden op het erf achter het huis. De boer zelf tenslotte kon veilig uitkijken 'oawer n ondersten niendeur'.

Het onderschoer was een veilige schuilplaats bij slecht weer. Vaak ook diende het als bergplaats voor het dagelijkse gerief, zoals 'n riesbessem, zicht, strikhaakn, ploogstraampn en de peerde-zellns'.

Menig boerenzoon zal in het onderschoer zijn liefde verklaard hebben 'an zien wich', dat dan vaak weer leidde tot een 'brulfte' en tot het voortbestaan van het Twentse geslacht.

Kortom, het onderschoer had in het leven van de Twentenaar een functie van verbinding tussen binnen en buiten. Het was een veilige bewaarplaats, het leende zich goed als uitzichtpunt en het bood plaats voor menselijke contacten. Daarom dit Onderschoer als symbool van het streven van de

Stichting Heemkunde Denekamp.

Idee voor Onderschoer als titel voor dit blad en tekst is van J.A.Veldhuis te Denekamp (1918-1979). De omslagtekening is van Gerh.Broekhuis te Denekamp.

12e jaargang 1990 nr. 3**in dit nummer****'t ONDERSCHOER**

't Onderschoer verschijnt vier keer per jaar, aan het eind van elk kwartaal en wordt toegezonden aan de donateurs.

OPLAGE

De oplage bedraagt 1100 stuks. Abonnementprijs: f.15,- per jaar.

Losse nummers: f.5,- exclusief verzendkosten. Verkrijgbaar bij 't Heemhoes en bij enkele boekhandels in de regio.

KOPY

Kopy voor dit blad moet twee maanden voor verschijning ingeleverd worden bij de redactie, p/a Diepengoor 16, 7591 BW Denekamp.

Publikaties blijven eigendom van de auteur. Overname van artikelen, geheel of gedeeltelijk, is alleen toegestaan na toestemming van de schrijver of de redactie van dit blad.

REDACTIE

H.J.Asma, Willem Wegewartstr.1,
7591 TZ Denekamp; tel.(05413)
2434.

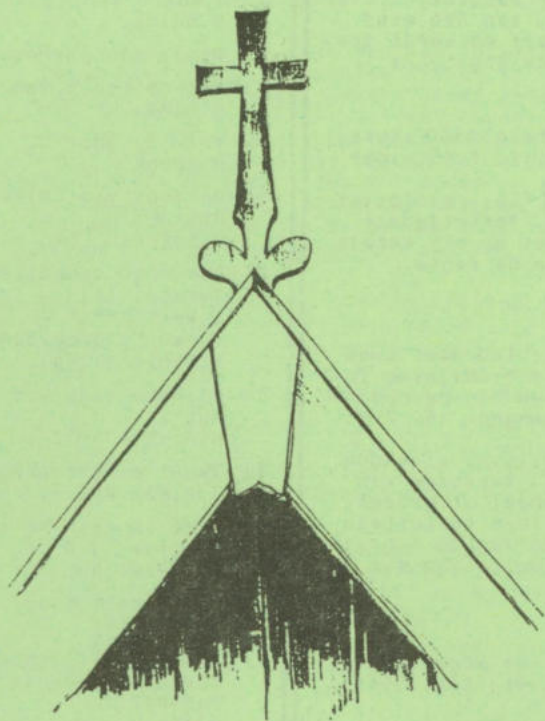
H.C.M.Boink-Wagenvoort, Diepen-
goor 16, 7591 BW Denekamp.

W.A.J.Nijhuis, Kasteellaan 4,
7591 PI Denekamp, tel.(05413)
1453.

J.A.den Ouden, de Roerdomp 42,
7591 JB Denekamp; tel.(05413)
2800.

H.Boink, Diepengoor 16, 7591
BW Denekamp; tel.(05413) 2261;
(eindredacteur).

- 1 n Woord van te veurtn.
H.Boink.
- 5 Niejs van 't Heemhoes.
- 13 Uit de krant van nu.
H.Asma.
- 15 Voor u, door u.
H.Boink.
- 17 De zoon van chirurgijn
Ottink.
H.Boink.
- 21 Beken en beekdalen in
Twente. (2)
V.Westhoff.
(Bewerkt door H.Meek en
H.Stoltenkamp)
- 33 Volkstelling van 1795 in
Nutter.
H.Asma.
- 35 Twentse Weerspreuken.
J.A.den Ouden.
- 37 Onze straatnamen.
H.Boink, J.A.den Ouden,
W.A.J.Nijhuis.
- 39 t Is nooit goed.....
H.Boink.
- 41 Grote moeilijkheden voor
zeven Denekampse jongelui
in 1943.
H.Asma.
- 49 Landbouwoogst in Denekamp
anno 1882.
H.Boink.
- 51 Wegen, beken en bruggen in
de marke Noord Deurningen.
J.A.den Ouden.
- 55 Een kaart uit Wenen aan
Johan Barthold Jongkind.
C.C.M.Hamers.
- 59 Van Mörsche-Dieks en de
jacht.

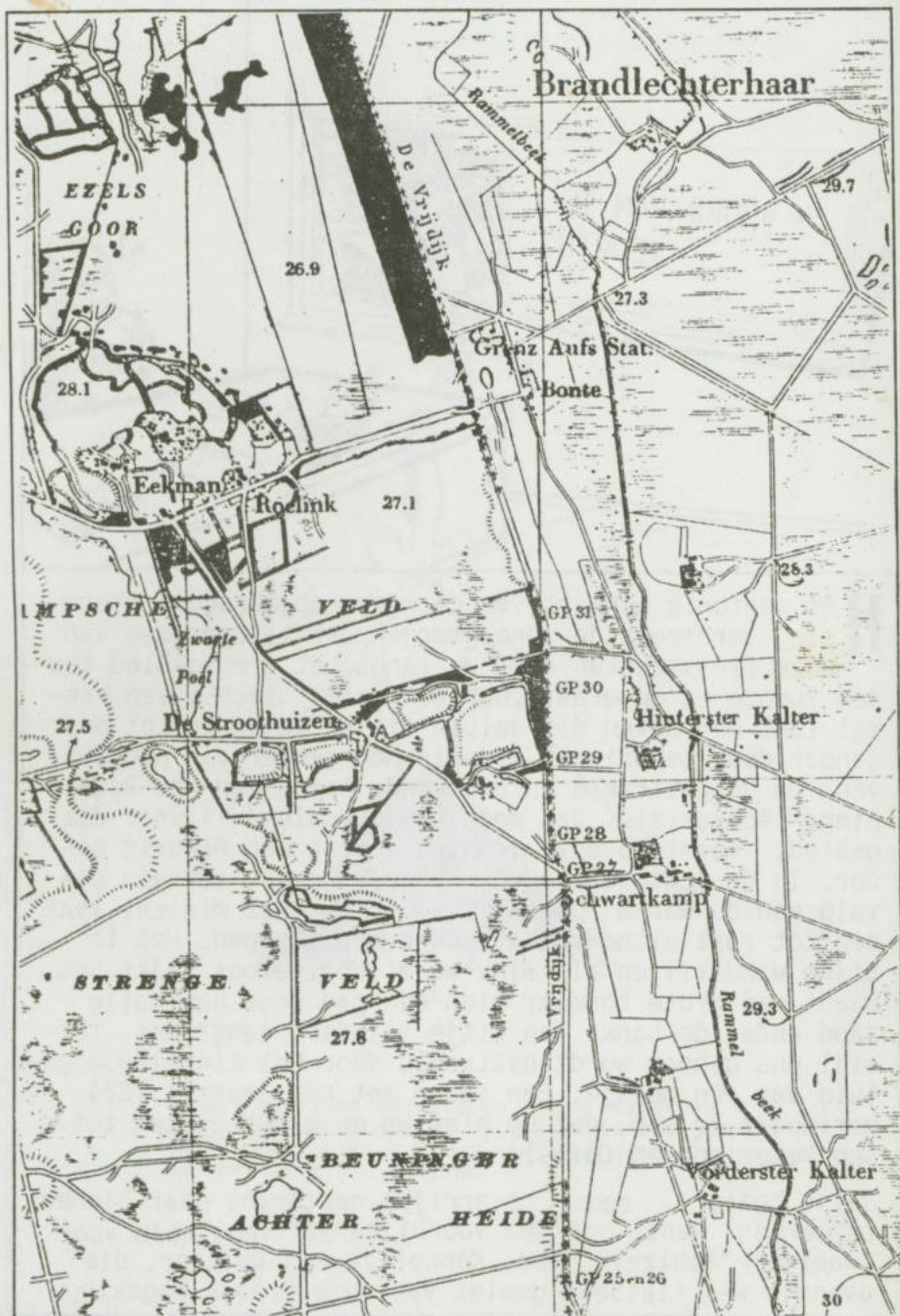
Rooms-katholiek gevelteken uit Breklenkamp.
Kruis en H.Hart motief. Sterk verticaal ge-
richt. Negentiende eeuw. In 1955 aanwezig
op boerderij H.J.Goosink.

J.Jans.

Het eentonig geknars van de nieuw opgebrachte steenslag verbreekt de zondagmorgenrust tijdens een van onze fietstochten door en langs het grensgebied tussen Twente en de graafschap Bentheim. Slechts een krekkel lukt het boven dit geluid uit te komen en tot ons gehoor door te dringen evenals het gekoer van houtduiven. De uitgestrekte en bloeiende heide van het Beuninger Achterveld, dat mede beeldbepalend is voor dit gebied, vormt op deze zonnige morgen een fleurig decor. In de schaduw van een groepje bomen, dat als gevolg van de warme zomer al veel blad moet missen, laat een tot rust uitnodigend bankje ons stoppen. Het is bijna windstil en al flink warm. Moeiteloos lijkt het, baant een grote bosmier zich een pad door het mulle zand onder de bank. Een witte vlindert langs ons, terwijl ons gehoor wordt gestreeld door het tintelende geluid van een meesje. Een steen met het jaartal 1824 herinnert er aan, dat we hier op de grens zitten tussen Nederland en Duitsland.

Juist bezig een overrijpe nectarine naar binnen te werken, wenst ons een voorbijganger -nog ruim voor twaalfen- "Mahlzeit" toe. Kennelijk een Duitser, die evenals wij fietsend geniet van deze fraaie omgeving,

Ged. topografische kaart 1920

waar je je haast even buiten de werkelijkheid waant. Een op zoetigheid beluste wesp haalt ons uit de droomgevoelens.

Toch indrukwekkend, die ruim 165 jaar oude zandstenen grenspalen. Het opschrift "A.1824" herinnert aan het te Meppen getekende grenstractaat van 2 juli 1824, waarbij de grens tussen de koninkrijken Hannover en Nederland werd bepaald. Toen werd o.a. ook overeengekomen dat de gemeenschappelijke rechte Rammelhaarweg -dat is de huidige Vrijdijk- aan beide zijden zou worden afgezet met stenen, als teken van een soort niemandsland. De weg zou vrij blijven voor elke vorm van commercie. Vandaar ook de (latere) naam Vrijdijk, dat een lustoord was voor smokkelaars, omdat ze op deze weg vrij waren van "ausheer" en kommies. De kommiezenhutten langs de Vrijdijk doen ons denken aan de tijd dat smokkelen nog veelvuldig voorkwam in dit gebied.

Deze grens moet er al sinds mensenheugenis zijn geweest. Want het is bekend dat ten tijde van Karel de Grote deze scheiding er reeds was, zij het toen als afbakening van de bisdommen Utrecht en Münster. Een eerste officiële beschrijving van het verloop van de grens kwam echter pas bij het tractaat van 1548, dat op het klooster Frenswegen werd gesloten.

Eens was dit grensgebied een onafzienbare heide, een landschap, dat er voor enkele tientallen jaren moet hebben uitgezien, zoals het Beuningerachterveld nu nog. Tegenwoordig is goed zichtbaar dat het landschap mede vorm is gegeven door de boeren. Aanvankelijk door individuele ontginning, terwijl later tijdens ruilverkavelingen in de vijftiger en zestiger jaren vooral in Denekamp erg diep is ingegrepen in de structuur van het landschap. Zeker achteraf wordt dit nogal eens betreurd, ook door Denekampers. Al wat oudere mensen, waaronder agrariërs, hoor je nog al eens zeggen: wat was het daar in het veld toch prachtig, wat een mooi natuurgebied had je daar met die vennen, waar we als kinderen zondags graag naar toe gingen.

Maar het huidige landschap met boerderijen in het groen, weilanden en bouwlanden en houtsingels, trekt ons ook aan. Terecht kunnen we stellen dat Noord Oost Twente

een fraai afwisselend en natuurrijk landschap is, waarin geleefd en gewerkt kan worden en waarvan de recreant volop kan genieten.

Recreatie in omgeving van dorp en buurtschap kan agrariërs bovendien voordelen opleveren, zonder dat men dit waarschijnlijk zo beseft. Want er kan begrip gekweekt worden voor de landbouwbelangen, wat in deze tijd van spanning tussen milieu en de agrarische sector van erg groot belang kan zijn. Het jaarlijkse "Dagje de boer op" zou misschien wat vaker moeten.

Wie zijn vrije tijd nogal eens "buiten" doorbrengt en zich daarbij ook nog milieubewust gedraagt, doet aan verantwoord recreatief medegebruik van het landschap. Een landschap dat immers toch ook een beetje van ons allemaal is, in elk geval voor het oog!

Geschiedenis, natuur en milieu verenigd in een fietstocht. Dat kan heel treffend in het fraaie grensgebied tussen Twente en het Bentheimse, waar de grens geen weselijke barrière is om over en weer te kunnen genieten van elkaars -verschillende- landschapsvormen.

Tot slot: zou het niet goed zijn de oude wegenstructuur van weleer weer tot officiële wegverbindingen te maken, zodat mensen uit bijvoorbeeld Lattrop rechtstreeks via de Frensdorferweg naar Nordhorn kunnen? Eens was dit een weg waar de postkoets langs ging, ook was het dé verbindingsweg tussen Ootmarsum en Nordhorn, waaraan de vroegere naam Nordhornsedijk herinnert.

Kom we stappen weer eens op om onze fietsroute door het grensgebied te vervolgen, dit keer via Brandlecht binnendoor over de oude weg.

Geern tot toekn maal en haalt oe good.

H.Boink.

Denekamp, 5 augustus 1990.

Grenzen worden tot bruggen.

NIEJS VAN T HEEMHOES

In deze rubriek wordt u door bestuur en redactie op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen binnen de Stichting Heemkunde. Ook kunt u hierin o.m. nieuws vinden van werkgroepen, van excursies, lezingen en tentoonstellingen.

VERHOOGING DONATEURSBIJDRAGE

Hoewel onze Stichting gelukkig nog niet in de rode cijfers beland is-dankzij de vlotte verkoop van het boek "Denekampers vertellen 1940-1945" wordt dit jaar zelfs een klein batig saldo verwacht- heeft het bestuur toch besloten de minimum bijdrage van haar donateurs wat te verhogen. Deze bijdrage, die al zeven jaar lang ongewijzigd is, zal met ingang van 1 januari 1991 van f.15,- op f.17,50 per jaar gebracht worden.

We menen dit te moeten doen om ook in de komende jaren onze plannen te kunnen uitvoeren. We denken hierbij ondermeer aan de verdere inrichting van de zolder van 't Heemhoes, om zo onze verzameling kranten, krantenknipsels, oude boeken, documenten enz. op een verantwoorde manier te kunnen opbergen en voor geïnteresseerden toegankelijk te maken. Verder is nogal geld nodig voor de uitgifte van boeken o.a. in 1991 over veldnamen in onze

gemeente, het maken van tentoonstellingen en voor het kopiëren van oude foto's en papieren die ons tijdelijk worden aangeboden enz. Uiteraard kost ook 't Onderschoer het nodige aan geld.

Kijken we wat verder in de toekomst dan valt aan het gebruik van computer en video-apparaatuur niet te ontkomen.

Al met al zal er voor de handhaving en zo mogelijk uitbreiding van onze dienstverlening aan onze donateurs, dus aan u, in de toekomst meer geld nodig zijn. Vandaar deze bescheiden verhoging van de bijdrage, waarvoor u, naar we hopen, begrip zult kunnen opbrengen.

H. Asma.

COLLECTE ANJERFONDS 1990

Evenals voorgaande jaren heeft dit jaar onze stichting ook weer medewerking verleend aan de jaarlijkse collecte voor het Anjerfonds in de gemeente Denekamp. In totaal is in De-

nekamp (waaronder ook Noord Deurningen, Lattrop/Breklenkamp) opgehaald f.3252,-. Eénderde deel hiervan komt ten goede aan de collecterende instellingen. Onze medewerkers hebben f.273,- ingezameld, zodat we een bedrag van f.91,- mochten ontvangen. De collectanten/trices willen we hartelijk danken voor de medewerking.

H.Boink.

UITREIKING CHEQUES ZOMERPOSTZEGELS

Op dinsdagavond 19 juni 1990 werden door wethouder Hamers in het koetshuis van museum Huize Keizer, namens het Plaatselijk Fonds Zomerpostzegels, enkele cheques overhandigd. Behalve de Accordeonvereniging "Knop en Toets", die een cheque voor het aanschaffen van enige muziekstandaards kreeg, ontving de Stichting Heemkunde Denekamp er een van f.1500,- voor de aanschaf van audio-visuele apparatuur. Met behulp van deze apparatuur zal het voor onze Stichting gemakkelijker worden om in de toekomst ook buiten het koetshuis van museum Huize Keizer dia-klankbeelden te vertonen. Verder ontving Scouting Denekamp een geldbedrag ter grootte van 1/3 deel van de opbrengst van de verkoop van de bij-artikelen in Denekamp in 1990.

H.Asma.

15 JAAR HEEMKUNDE DENEKAMP

Vrijdagavond 22 juni 1990 her-dacht de Stichting Heemkunde Denekamp het feit, dat het vijftien jaar geleden was dat de Stichting tot stand kwam. De jubileumbijeenkomst werd gehouden in het Koetshuis van museum Huize Keizer. Om 20.00 uur kon de voorzitter H.Benneker van Heemkunde een

goed gevulde zaal verwelkomen.

Aanwezig waren ondermeer wet-houder Lutters als afgevaardigde van het college van B. en W. van Denekamp, vertegenwoordigers van verwante en bevriende instellingen, noabers van het Heemhoes en verschillende afgevaardigden van zusterverenigingen uit naburige Twentse gemeenten. Verder oud-bestuursleden en leden van de diverse werkgroepen. Ook een delegatie van de Heimatverein Metelen, waarmee Heemkunde Denekamp al ongeveer tien jaar nauwe banden heeft, ontbrak niet.

Na het welkomstwoord van Benneker, kreeg mr.Norbart, oud burgemeester van Denekamp, het woord. Deze vertelde voornamelijk over de ontstaansgeschiedenis van de Stichting, zo rond 1975.

Aan het slot van zijn toespraak bood hij de voorzitter 15 witte anjers aan, witte anjers als symbool van de cultuur die Heemkunde mede uitdraagt.

De heer Borgman, oud-voorzitter en ere-voorzitter van de Stichting, die hierna het woord kreeg, belichtte de beginperiode van Heemkunde met de diverse problemen, waarmee een startende groep vaak wordt geconfronteerd. Zoals de huisvesting en de financiën. Maar desondanks, zo besloot hij zijn toespraak, was het een mooie tijd.

De heer Booijsink uit Beuningen, ook een van de leden van het eerste uur, hield een boeiende en amusante voordracht over het ontstaan en de betekenis van veldnamen.

De heer Mensing, voorzitter van de Heimatverein Metelen, herinnerde er aan hoe rond 1980 de contacten tussen Metelen en Denekamp weer hersteld werden na een onderbreking van enkele eeuwen. Hij hoopte dat de nauwe banden tussen beide instellingen nog lang mogen bestaan en zullen

bijdragen tot een beter begrip over de grenzen heen.

Daarna wierp voorzitter Benneker een blik in de toekomst. Hij kondigde verschillende activiteiten aan, zoals een project over de grenzen in 1992, een project in 1995 ter gelegenheid van het feit dat we dan een halve eeuw bevrijding herdenken en tenslotte is 1894 het jaar waarin meester Willem Dingeldein geboren is, waaraan natuurlijk aandacht besteed wordt.

Tot slot dankte de voorzitter de genodigden voor hun komst en hun bijdragen aan het wel-slagen van de avond. Nadat er gelegenheid was om het elf man tellende bestuur te feliciteren, werd de bij-eenkomst op een minder forme-
le wijze nog een tijd voort-gezet met een hapje, een drankje en een vertoning van dia's, die gemaakt zijn bij diverse activiteiten van de Stichting Heemkunde Denekamp in de afgelopen vijftien jaar.

H. Asma.

INTERESSANTE NATUURWANDELING OP 't GOOR

Zeventien personen namer op donderdag 28 juni 1990 onder prachtige weersomstandigheden deel aan de natuurwandeling op het terrein van recreatie-terrein 't Goor te Denekamp. De wandeling was georganiseerd door de werkgroep Flora en Fauna. Als eerste kwam het zgn. bijenbosje aan de orde, dat vorig jaar op nationale boomplantdag werd aangeplant door schoolkinderen. Struiken die daar veel nectar en stuifmeel produceren noemen we drachtplanten, zoals de kardinaalsmuts, vuilboom, wilde roos en liguster. Ook staan hier al enkele bijen-kasten. We mochten zelfs een kijkje nemen in één van de kasten die door Johan Schip-

horst en Gerard Loohuis van de Denekampse bijenvereniging geopend werd. Er volgde een interessante uitleg over het leven van het bijenvolk. Vol-gend jaar zal men er ook een glazen kijkkast bij zetten, zodat de bijen beter te be-studeren zijn.

Een leerzaam project voor schoolklassen en andere belang-stellenden.

Vervolgens baanden we ons een weg door het broekbosje naar een plek waar regelmatig onder leiding van LVN-natuurgidsen geplagd en gekapt wordt. Juist door deze kleinschalige beheersmethode heeft zich hier een uniek stukje land-schap ontwikkeld, waarin zeld-zame planten groeien zoals de grote boterbloem (*Ranunculus lingua*), de egelboterbloem (*R. flammula*) en de waterviolier (*Hottonia palustris*).

Tot slot werd een wandeling gemaakt rond de ijsbaanvijver, waar langs de rand het moeras-walstro, waterbies, glikkruid, egelboterbloem en de prachtige blauwe bloempjes van het moe-ras-vergeet-mij-nietje bloei-den.

Vanwege de toegenomen belang-stelling voor de natuur en het milieu wordt ook volgend jaar weer een natuurwandeling op 't Goor georganiseerd.

J. Bruns.

MASSALE PICK-NICK AAN DE VECHT

Zondag 15 juli 1990 was het rond half twee een drukte van jewelste bij 't Heemhoes, waar deelnemers aan de fietstocht langs het kanaal Almelo-Nord-horn zich verzamelden. Een kleine honderd personen telde A. Groeneveld van de werkgroep Flora en Fauna, die deze fiets-tocht had uitgezet. Het weer was prachtig.

Via het Denekamper-veld kwam men langs het kanaal Almelo-

Nordhorn de grens over. De tocht ging via wegen, waar de meeste deelnemers nog nooit geweest waren. Op een mooie, beschaduwde plek bij een brug over de rivier de Vecht werd een massale pick-nick gehouden. Ondertussen werd door een natuurgids van de werkgroep uitleg gegeven over enkele wilde bloemen die hier groeiden, zoals het vogelpootje (*Ornithopus perpusillus*) en de gele bloemetjes van het echt walstro (*Galium verum*).

Daarna werd het spannend, want nadat enkele opstakels gepasseerd waren, ging het paadje vlak langs de steile oever van de Vecht, dat leidde naar Brandlecht. Hier werd de eind 19de eeuwse r.k. kerk -die open was- bezichtigd. Daarna ging het via smalle weggetjes langs akkers met graansoorten als rogge, haver, tarwe en gerst, totdat we bij de Vrijdijk ons land weer binnenkamen. Voldaan keerden de deelnemers huiswaarts.

J.Bruns.

LEERZAME EXCURSIE LANGS HET KANAAL ALMELO - NORDHORN

Op donderdag 19 juli 1990 was er een natuurtocht langs een deel van het kanaal Almelo-Nordhorn, waaraan door twintig personen is deelgenomen.

Bij het pannekoekhuis te Noord Deurningen begon de excursie onder leiding van enkele natuurgidsen van de werkgroep Flora en Fauna.

In deze omgeving groeit nog de hemelsleutel (*sedum telephium*), die pas in augustus begint te bloeien. Heel zeldzaam is ook het langblad ereprijs met prachtige blauwe bloemaartjes van wel 10cm lengte. Niet minder zeldzaam is het kraailoek, een wilde uiensoort die elk jaar weer te bewonderen valt.

Het tweede gedeelte van de excursie was bij de dam ter hoogte van de Kanaalweg. Hier groeien soorten planten zoals het hazepootje en het sterk geurende watermunt.

Langs het laatste gedeelte van het kanaal ruikt men de gagelstruiken. Deze plant wordt ook wel pos genoemd en groeit langs het kanaal tot aan de Duitse grens.

Voor het oog is dit een van de mooiste stukjes natuur in de omgeving van Denekamp.

Aan het eind van de leerzame natuurtocht werd een bezoek gebracht aan het heideveldje tussen het kanaal en de Grensweg. Hier kon men het resultaat bekijken van acht jaar opschonen en afplaggen van een oud heideveldje dat nagenoeg helemaal met opslag van berk, eik en vliegender overwoekerd was. Als er geen schapen en runderen meer op het heideveld grazen, groeien deze zaailingen binnen tien jaar uit tot een bos.

Om dit heideveldje voor de toekomst te bewaren heeft de werkgroep Flora en Fauna voorgesteld om hierop enkele weken per jaar een paar schapen te laten grazen. Daardoor kan het gebiedje op een natuurlijke manier blijven voortbestaan. Een heideveld heeft een eigen specifieke levensgemeenschap (biotoop) waarin vele soorten planten en dieren zich in de loop van de evolutie hebben aangepast. Mede door de gunstige ligging aan het kanaal lijkt dit heemkundeproject een succes te worden. Momenteel wordt overleg gevoerd met de eigenaresse van dit gebied, de provincie Overijssel, over de aanleg van nestgelegenheid voor de oeverzwaluw, die tot voor kort in de buurt broedde.

J.Bruns.

CURSUS GENEALOGIE

Zoals reeds enige keren is mee-

gedeeld, bestaat de mogelijkheid te nemen aan een cursus genealogie, mits hiervoor voldoende belangstelling is (minimaal 20 personen).

Tot nu toe hebben zich 13 personen voor deze cursus aangemeld.

Indien zich nog een aantal personen aanmelden, zal getracht worden het komend winterseizoen deze cursus in Denekamp te organiseren.

J.A.den Ouden.

NAJAARSACTIVITEITEN WERKGROEP FLORA & FAUNA

In de aanloop naar de winter biedt de natuur ons vele mogelijkheden zich met haar bezigt te houden. In deze herfstmaanden zal de werkgroep u op uitlopende wijze betrekken bij de natuur, vooral in de omgeving van Denekamp.

Een tweetal excursies zal u o.m. laten genieten van herfstkleuren en van paddestoelen. Door middel van een lezing zullen wij proberen u op de hoogte te brengen van de laatste ontwikkelingen in en om de Bergvennen. Ook de kwetsbare insectenwereld zal in een lezing de nodige aandacht krijgen.

Voor de liefhebbers van buitenlucht zijn er nog de traditionele zaterdagmiddagen in november: heide afplaggen!

Wanneer u de regelmatige aankondigingen van onze werkgroep in het Denekamps Weekblad volgt, zult u op de hoogte blijven en niets missen.

H.A.Meek.

NIEUWE DONATEURS

Zo in het vorige Onderschoer

melding werd gemaakt van de in april 1990 ingeschreven 900ste donateur, is het aantal begin augustus al weer toegenomen tot 939.

Het getal met de drie nullen komt zo langzamerhand in zicht en het zou prettig zijn dit voor het eind van 1990 te halen.

Om donateur te zijn van Heemkunde nog aantrekkelijker te maken heeft het bestuur besloten tot het getal van 1000 is bereikt, iedere nieuwe donateur te verrassen met een kleine attentie en elke tiende aanmelder een jaar lang gratis een donateursschap aan te bieden.

In de afgelopen periode hebben zich de volgende personen aangemeld als donateurs.

J.W.M.Koop, de Havik 85, Denekamp; J.Lohuis, Berghum 10, Denekamp; W.Meijer, Kapelaan van Schaickstraat 25, Noord Deurningen; H.J.Knol, Nordhornsestraat 206, Denekamp; H.J.Scholtenhave, Ootmarsumsestr. 116, Tilligte; Mw.F.Bloemen, de Volharding 39, Denekamp; J.Fox, Rammelbeekweg 21, Lattrop; J.Berning, Lattroppestraat 58, Denekamp; A.Bruninkhuis, Disseroltweg 28, Lattrop; B.J.Demmer, Lattroppestraat 57, Denekamp; A.P.M.Keizer, Ootmarsumsestraat 13, Weerselo; F.Keizer, de Alerdink 18, Denekamp; G.J.M.Aveskamp, W.Westerhuesstraat 7, Denekamp; Mw.G.Bouma-Nolten, Th.v.d.Borchstraat 18, Denekamp; H.Piepenpot, Frankewald 11, Nordhorn; Mw.G.Oortman-Groener, de Volharding 35, Denekamp; H.Hulsmeijers, W.Wegewartstraat 17, Denekamp; G.Meinders, Epmanweg 10, Denekamp; Mw.Swennenhuis-Gosemeijer, Bromeliastraat 18, Denekamp; Mw.N.Reinke, Wilhelminastraat 36, Denekamp; M.Slijper, Averhofstraat 11, Denekamp; Mw.A.M.Alink, de la Sabloniërekade 26, Kampen; W.Tip, Nordhornsestraat 16, Denekamp.

J.Zanderink.

WAAR WONEN ONZE DONATEURS?

Na enig tel- en rekenwerk kwamen we tot de conclusie dat in juli 1990: 64% van onze 930 donateurs woonde in Denekamp en Noord Deurningen, 4,5% in Latrop/Breklenkamp, 4,5% in Beuningen, 3% in Tilligte, 1% in Nutter en Oud Ootmarsum, 0,5% in Agelo, 14% in Twente, buiten de gemeente Denekamp, 8% in Nederland, buiten Twente en tenslotte 0,5% in het buitenland.

H. Asma.

HERSTEL GRACHT HUNEBORG

In het recente verleden hebben we samen met Heemkunde Weerselo nogal gepleit voor het opknappen van de middeleeuwse Huneborg. Dit archeologisch monument ligt in de gemeente Weerselo op de grens met onze gemeente.

Bij het rondwandelen "door" deze oude borg is weinig meer van het oorspronkelijke grondoppervlak te herkennen, daar de grachten vrijwel dichtgeslibt zijn in de loop van de tijd.

Nabij dit gebied is een ruilverkaveling in voorbereiding. In het kader van deze ruilverkaveling wordt nu getracht de grachten weer watervoerend te maken. Het bestuur is bijzonder ingenomen met dit plan. Na realisatie is het van belang bij dit monument een informatiebord te plaatsen, waardoor de waarde van het monument wordt verhoogd.

H. Boink.

SCHENKINGEN

In het afgelopen kwartaal hebben we de volgende schenkingen ontvangen.

* Van mw. Nijmeijer-Hans, Dene-

kamp: 2 Wilhelminastrikjes voor Koninginnedag; kerk-blaadjes Herv. Gemeente Dene-kamp.

* Van mw. Koopman-Blokhuis, Denekamp: 1 VVV-kaart Denekamp (platte grond) 1930.

* Van B. Tijhuis, Denekamp: boekje over 2e Wereldoorlog (1945), ons land uit lijden ontzet.

* Van mw. Bruggink-Mulder, Denekamp: 2 oude bidprentjes anno 1930.

* Van Vincent Hagel, Denekamp: een door hem zelf in 1989 gemaakt schilderij van het klöpfeshoes in Berghum.

J. A. den Ouden.

WERKGROEP GESCHIEDENIS

Wanneer dit Onderschoer bij u in de bus valt, is de door onze werkgroep voorbereide en met andere werkgroepen opgezette expositie "Denekamp 50 jaar geleden" weer ten einde. Dat wil zeggen het gedeelte op de zolder van museum Huize Keizer; het deel in het Koetshuis, dat handelde over mobilisatie en oorlog in 1939/40, was al enige maanden eerder afgelopen.

Mede omdat we de indruk krijgen, dat de belangstelling voor dit soort heemkunde-exposities in Denekamp wat terugloopt, heeft onze werkgroep voor het komende jaar geen grote expositie op het programma.

In 1992 hopen we er wel een op te zetten, nl. een expositie over grenzen en dan in de ruimste betekenis van het woord.

Niet alleen over rijksgrenzen en grensposten, maar ook over gemeente- en markegrenzen en alles wat maar enigszins met wat voor grens dan ook te maken heeft. In dit verband zoeken we ook mensen die wat kunnen en willen vertellen

over bijv. het wonen bij de grens, over smokkelen en smokkelaars, douane en marechaussee. Graag willen we ook verhalen horen van mensen die vooral vroeger, ook in de oorlogsjaren, geregeld de grens passeerden, legaal of illegaal of zelf amtsshalve aan de grens zaten.

Een ander project waarmee we hopen te beginnen, is de straten van Denekamp stuk voor stuk onder de loupe te nemen, de woningen en gebouwen die er aan staan, de mensen die er wonen en ooit gewoond hebben. Kortom de hele geschiedenis van alle straten in de gemeente in kaart brengen.

Het opnemen van gesprekken over diverse onderwerpen, vooral van vroeger, gaat in het nieuwe seizoen gewoon door. Ook zijn we nog steeds op zoek naar data en feiten voor het "Denekamps jaartallenboekje".

U ziet ook in het komende seizoen hoeven we ons niet te vervelen en mensen die dit beknopt-programma wat lijkt, worden hierbij uitgenodigd om eens te komen kijken of om contact op te nemen met ondergetekende of een van de andere leden van de werkgroep geschiedenis.

H. Asma.

NAJAARSBIJENKOMST

De najaarsbijeenkomst van onze Stichting is op dinsdag 20 november 1990 in Zalencentrum Knippers te Denekamp en begint om 20.00 uur.

Noteert al wel vast deze datum omdat hiervoor geen afzonderlijke uitnodiging meer volgt!

De avond staat in het teken van St. Nicolaas. Mevrouw Van Muyen-van Maanen uit Leeuwarden zal aan de hand van dia's een zeer interessante lezing houden over o.a. St. Nicolaas-

gebruiken, afbeeldingen van St. Nicolaas en kerken toegewijd aan St. Nicolaas.

Het belooft een erg leerzame bijeenkomst te worden, zo hebben gehoord van elders, waar ze ook deze voordrachten heeft verzorgd.

Uiteraard is de avond kosteloos toegankelijk en mag u - zoals gebruikelijk bij ons - een gast meenemen.

H. Boink.

TIEN JAAR TIJDSCHRIFT INSLAG

Laten we u allereerst vertellen wat het tijdschrift "Inslag" eigenlijk is. Het is een onafhankelijk geïllustreerd tijdschrift dat vier maal per jaar verschijnt en waarin mensen uit Twente vertellen over diverse onderwerpen. Elk nummer is gewijd aan één bepaald onderwerp. Zo zijn ondermeer aan de orde geweest "Domi-nees en pastores", "Twentse cultuur" en "textiel en textielbewerking". In nummer 4 van 1985 waren "de zusters van Denekamp" het onderwerp. In dit nummer werd verteld over, maar vooral door, de zusters en over hun verschillende activiteiten.

Om het 10-jarige jubileum te vieren heeft de redactie van "Inslag" een vijftal avonden gepland, die in verschillende Twentse plaatsen worden gehouden en waar mensen uit die plaatsen vertellen over een bepaald onderwerp.

Denekamp is uitgekozen als één van de vijf gemeenten met als onderwerp "Het werk van de zusters Franciscanessen in Denekamp".

Omdat dit werk nogal verschillend van aard was heeft het plaatselijke werkgroepje, waarin ook Heemkunde is vertegenwoordigd, besloten te proberen het werk van de zusters in de vroegere meisjesschool te belichten. De bedoeling is om voor deze avond,

die plaatsvindt op maandag 5 november 1990, een hele klas van de meisjesschool, oud-onderwijzeressen en oud schoolhoofden uit te nodigen en ze te laten vertellen over hun vroegere schooltijd en over de zusters-onderwijzeressen. De avond wordt gehouden in samenwerking met radio-Oost, die de verhalen ook zal uitzenden.

Hopenlijk kunnen we in het volgende Onderschoer iets over deze avond vertellen en misschien ook nog enkele van de mooiste en interessantste verhalen.

Voor geïnteresseerden: Inslag verschijnt vier keer per jaar; losse nummers kosten f.5,25 en een abonnement f.20,-. Het secretariaat is gevestigd in het Grundelhuis, Anninksweg 106, 7552 DX Hengelo; tel. (074) 424647.

H.Asma.

HERDENKEN 100 JAAR STERFDAG JONGKIND

Al enkele jaren geleden is door ons bij de Denekampse Culturele Commissie aandacht gevraagd voor het feit dat in februari 1991 de 100ste sterfdag van de kunstschilder J.B. Jongkind is.

Daar Jongkind geboren is in de gemeente Denekamp, in Latrop, waar een zwervkei met inscriptie herinnert aan zijn geboortehuis, leek het onze stichting een goede gedachte en gelegenheid dat Denekamp daaraan op de een of andere wijze aandacht zou schenken. Dit zou de bekendheid van Denekamp, zo veronderstelden we, zeker ten goede komen. Bovendien zou hiermee bereikt kunnen worden een stuk educatie met betrekking tot beeldende kunst in het algemeen. Dit zijn we trouwens nog steeds van mening.

Binnen de Culturele Commissie

is daarover wat anders, wellicht wat genuanceerder gedacht, zo mogen we vaststellen, want tot nog toe is het niet verder gekomen dan praten.

Het lijkt erop dat de geesten in Denekamp -nog- niet rijp zijn voor een Jongkind-herdenking.

Gehoord wordt wel eens de kreet: wie zegt Jongkind nu iets! Maar dat soort opmerkingen is natuurlijk simpel te weerleggen, want als we op het terrein van beeldende kunst willen afwachten tot dat iemand het wat zegt, kan het misschien lang duren.... voordat Denekampers weten wie Jongkind was. Daar hoort dus een stuk voorlichting en zoals hiervoor gesteld educatie bij. Daarvoor kan nu juist zo'n Jongkindherdenking bij uitstek dienen. Wie -overigens- had er tot voor kort gehoord dat Zundert de geboortegemeente was van Vincent van Gogh?

Nu er kennelijk op andere wijze in Denekamp niets rond 100 jaar Jongkind gebeurt in 1991 zullen we daaraan als heemkunde zelf op bescheiden wijze iets in de documentaire- en of publicitaire sfeer trachten te doen.

H.Boink.

CURSUSSEN AMATEURHISTORICI

De Culturele Raad Overijssel heeft samen met het Gelders Oudheidkundig Contact en de Utrechtse Federatie Stichts Cultureel Erfgoed een cursusbrochure uitgegeven, waarin het cursusaanbod 1990/1991 voor amateurhistorici en museumbehoerders is gebundeld.

De cursusbrochure is gratis verkrijgbaar bij de Culturele Raad Overijssel, Jacob Catsstraat 25, 8023 AE Zwolle; tel.(038) 537527.

H.Boink.

UIT DE KRANT VAN NU

In het afgelopen kwartaal zijn uit de regionale kranten verschillende berichtjes voor u genoteerd. Deze artikelen zijn allemaal uitgeknipt en worden bewaard om te raadplegen.

De gebruikte afkortingen staan voor: Tw.C.: Twentsche Courant; Tub.: Dagblad Tubantia; Vizier: Vizier op Noord Oost Twente; Nbl.v.Old.: Nieuwsblad voor Oldenzaal en omgeving.

Overijssel een echte vleermuis-provincie. (Tw.C.1-5-'90)

Meer dan éénderde van wilde flora dreigt uit te sterven. (Tub.3-5; Tw.C.24-4-1990).

Zwaluwen nuttig op boerderij als mobiele vliegenvanger. (Tw.C.8-5-1990).

In rubriek "Van eigen erf": Oldenzaal verbergt 1100 jaar vesting verleden. (Tub.12-5-1990).

Het verpleeg- en verzorginstehuis "Gerardus Majella" in Denekamp viert haar 25-jarig bestaan. (Tw.C.12-5 en 15-5; Tub. 12-5-1990).

Duur overlevingsplan planten en dieren in natuurgebied Bergvennen. (Tub.5-5-1990).

Overijssel dankt vele monumenten aan de 19de eeuw. De helft van de ruim 12000 geïnventariseerde waardevolle objecten staat in Twente. (Tub.19-5+Tw.C.30-5-1990).

In Twente 107 vogelsoorten opgespoord in 18 uur. (Tub.22-5-1990).

Schapevrouwen heide in N.O. Twente redden. (Tw.C.29-5-'90).

Dauwtrappen vroeger feest voor mannen. (Tw.C.23-5-1990).

Pinksterbruidjes alleen nog in buurtschappen Groot- en Klein Agelo, niet meer in Ootmarsum. (Tw.C.2-6-1990).

In rubriek "Oet de noaberschap": Oost Nederland telt nog tal van karakteristieke gebouwen. (Tw.C.2-6-1990).

In rubriek "Van eigen erf": Erfenis onzer voorouders vol curiositeiten over begraven en rouwgebruiken. (Tub.2-6-1990).

Nachttegaal laat zich soms midden in de stad nog horen. (Tub.2-6-1990).

Vogelwerkgroep gaat broedvogelatlas van Twente maken. Werkgroep zoekt oude gegevens Twentse vogels. (Tub.31-5-1990).

Somberheid over oostelijke dialecten. (Tw.C.6-6-1990).

Roofvogel heeft wind en weer mee, herstel in Nederland van

buizerd, havik en sperwer staat in schril contrast tot Oost-Europa. (Tub.9-6-1990).

Gracht Huneborg wordt in oude luister hersteld in kader van ruilverkaveling. (Tub.12-6-'90).

Stichting Heemkunde Denekamp viert derde lustrum. (Tw.C.14-6, Tub.23-6-1990).

Wegwerp-museum pleidooi voor zuiniger gebruik grondstoffen. (Tw.C.16-6-1990).

Houtwal en beek leiden vleermuis door landschap. (Tub.14-6).

Dominee Ruiterkamp in Denekamp "samen op weg". Artikelen n.a.v. de bevestiging van de nieuwe predikant in Denekamp. (Tw.C.+Tub.18-6-1990).

Twentse cultuur in museum. (Tw.C.22-6-1990).

Heemkunde Denekamp vraagbaak veel "onderzoekers". Denekampse vereniging bijzonder in haar sas met onderkomen in 't Heemhoes. (Tub.22-6-1990).

Vrees voor voortbestaan landbouw in Dinkelgebied. (Tw.C.2-6-1990).

En de boer stopte met ploegen en ging theologie studeren. (Een artikel over Denekamps nieuwe dominee Gerrit Ruiterkamp). (Tw.C.23-6-1990).

In de serie Vespertied van H. Haverkate: "De rogge is dale". Tw.C.23-6-1990).

Henny Gosemijer stopt bemoeienis met volkssterrewacht Twente. "Astronomie wordt nu weer echt mijn hobby". (Tw.C.23-6-1990).

Kleinschalige landbouw blijft toch winstgevend. Coulissen-landschap kan gehandhaafd. (Tw.C.+Tub.27-6-1990).

Wie dialect spreekt is geen boerenklungel, aldus de scheidende directeur van het Staring Instituut, H.Krosenbrink. (Tub.30-6-1990).

Volthenaar werkt aan bewaren houtwal in kleinschalig landschap. Boeren komen vaak niet

aan onderhoud toe. (Tub.30-6-1990).

Natuur behulpzaam zijn is niet zelden flora-vervalsing. (Tub.30-6-1990).

Stevinkijker voor H.Gosemijer. Denekamp toont zich trots op Gosemijer. (Tw.C.2-7 en 11-7; Tub.5-7 en 11-7-1990).

Verdroging bedreigt natuurgebieden. (Tw.C.3-7-1990).

Een artikel over het landkruis op het erve Bos in Beuningen in een serie "Landkruisen en Mariakapellen in N.O.Twente. (Tub.7-7-1990).

Vesting Ootmarsum spoorloos verdwenen. (Tub.7-7-1990).

Nederzetting uit steentijd langs de A31, bij de Duitse gemeente Heek op 15km van Enschede. (Tub.12-7-1990).

De vereniging "Ambachten van vroger en noeuv" uit Helledoorn wil cultuurgoed en kennis uitdragen. (Tw.C.13-7).

Meteoroloog allang geen ziener meer. (Tw.C.13-7-1990).

Bundel met 48 Overijsselse bibliografiën verschenen. (Tub. 14-7-1990).

Groot aanbod cursussen voor amateur-historici. Grote belangstelling voor genealogie en oud schrift. (Tw.C.21-7-1990).

De wildredder wordt steeds gewilder. Weerselose werkgroep levert door heel Twente. (Tw.C.23-7-1990).

Stadsarcheologie in Nederland. Bespreking van het boek "Verborgene steden". (Tw.C.24-7-1990).

H.Asma.

t Is n luk leeflukker
as ter zun is.

VOOR U, DOOR U

Deze rubriek is bedoeld als contactmogelijkheid met en voor onze lezers, waarbij met name gedacht is aan vragen, opmerkingen en suggesties. Daarnaast biedt deze rubriek de redactie ook de mogelijkheid vragen aan u te stellen.

Van mevrouw Bor-ottenhof ontvingen we de volgende reactie.

"In de jaargang nr.4, van 1989 las ik het interessante verhaal van de dames onderwijzeressen, Mulders, over de vroegere jeugdbeweging in Denekamp, waarin zij ook (net als ik in een artikel schreef) over de zangles van Zr.Wunibaldis en dat toen eens de bloemencantate van Catharina van Renesse werd opgevoerd. Ik weet nog dat juffr.Mies (Mulders-H.B.) de zón uitbeeldde en wij als kinderen, waaronder ik als ook mijn zusjes, als bloemen verkleed, o.a. margrietten, en ik als vergeet-mij-nietje. Wat leuk dat je daar na circa 60 jaar nog aan herinnerd wordt.

Dan las ik dat het een vergissing moet zijn dat niet de firma Ottenhof die lange schoorsteenpijp van de boterfabriek gebouwd heeft, maar een speciaal vakman uit het westen des lands. Het is best mogelijk dat dit inderdaad onder toezicht van een expert gedaan is. Maar ik weet wel dat destijds die schoorsteen door mijn broers gemaakt is, ook

mijn zusters beweren dat. He-las kan ik het mijn broer niet meer vragen. Door de tijd heen is er heel wat verbouwd en veranderd aan die fabriek en ik meen altijd door de firma Ottenhof.

Ook werd in die tijd eens de toren van de St.Nicolaaskerk gerestaureerd, aan de buitenkant. Als kinderen mochten we op de hoge steiger klimmen. Ook dat kan ik me nog goed herinneren."

Ons mede-redactielid H.Asma schrijft: "Naar aanleiding van het artikel "Denekampse scholen in 1940/45" in de vorige aflevering van 't Onderschoer, deelde de heer Van der Maas uit Ootmarsum, die oud-hoofd is van de R.K.Jongensschool in Denekamp, mee, dat er in tegenstelling tot wat er in het bewuste artikel werd beweerd, in de vooroorlogse jaren wel degelijk schoolreisjes georganiseerd werden. Zo kon Van der Maas zich herinneren dat men van de jongensschool wel eens

met een autobus van de firma Snoeyink naar de Westerbouwing in Arnhem was geweest. Ook waren er wel eens reisjes per trein, waarbij men dan met een bus van en naar het Oldenzaalse station ging.

De schrijver van bovengenoemd artikel kan zich dergelijke schoolreisjes niet herinneren, maar het is mogelijk dat alleen de hogere klassen gingen. De schrijver zat in die jaren in een van de lagere.

Maar wellicht zijn er onder onze donateurs die vroeger, dus in de vooroorlogse jaren, een schoolreisje van een van de Denekampse scholen hebben meegemaakt en daarover iets willen vertellen.

Verder dacht de heer Van der Maas dat er vóór de laatste wereldoorlog ook wel gymnastieklessen op de lagere scholen werden gegeven, maar dat wist hij niet zeker. Wellicht willen ook hierover oud-leerlingen iets vertellen uit die tijd; dus wel of geen gymnastieklessen op onze lagere scholen in de vooroorlogse jaren en zo ja hoe ging dat tijdens die lessen en wat werd er zoal gedaan?"

Tot slot nog enkele notities uit het gemeentearchief van Denekamp.

Bij het overlijden van Koning Willem III in 1893 werden in Denekamp als rouwbetoon gedurende negen dagen door veertien personen de klokken geluid van de toren van de St. Nicolaaskerk. Hiervoor kregen de luiers van de gemeente zestig cent per persoon per dag.

Op 18 april 1890 overleed F.G. baron Sloet tot Everlo, huisarts te Denekamp, waar hij ruim een halve eeuw als zodanig werkzaam was geweest.

Het aflezen van gemeentelijke officiële bekendmakingen gebeurde in 1890 nog bij kerken.

De organist K.A.Bökkerink deed dat bij de r.k.kerk in Denekamp.

Bij de herv.Kerk te Denekamp werd dit uitgevoerd door gem. veldwachter J.Westerbeek. Men kreeg hiervoor f.2,50 per jaar.

In Lattrop werd dat bij de r.k.kerk gedaan door L.L. Mulders, hoofd van de openbare lagere school aldaar.

In Tilligte werd dit verzorgd door de organist A.Beijerink.

Bij de r.k.kerk in Ootmarsum (t.b.v. o.a. inwoners Agelo, Nutter, Oud Ootmarsum) werden de bekendmakingen verzorgd door tapper T.A.Reimerink.

Dat er venters waren in o.a. linnen waren, die het bij het meten van de stof niet altijd even nauw namen, zullen oudere lezer(essen) zich nog wel kunnen herinneren. De el-stok ging wel eens te krap langs de rol stof. Ook kwam het voor dat gebruik werd gemaakt van niet goedgekeurde el-stokken. Men had dan een eigen gemaakte maatstok, die uiteraard korter was. Dit leverde Salli van Gelder uit Enschede in de zomer van 1890, toen hij in Denekamp met linnen ventte, een procesverbaal op alsmede inbeslagname van de maatstok.

Samenstelling H.Boink.

Lig nich te dawwel.

DE ZOON VAN CHIRURGIJN OTTINK

De zoon van de Denekamper chirurgijn Ottink, Hermannes, blijkt nogal aan sterke drank verslaafd te zijn. Hij schijnt zijn vader, ondanks dat deze dat ontkent, regelmatig te mishandelen. Ook gaat hij te keer in andere familieomstandigheden. Zo zou hij ook zijn zuster mishandeld hebben. Aldus geruchten in het dorp Denekamp..... anno 1827.

Op 6 juli 1827 begaf Denekamps burgemeester H. Pennink Hzn. zich op onderzoek van zijn woonplaats Ootmarsum naar Denekamp. Naar het scheen namen de geschetste toestanden steeds meer vorm aan.

Pennink ging eerst eens naar de burens van chirurgijn Ottink. Deze konden hem haarfijn het een en ander uit de doeken doen. Voorts liet hij de chirurgijn bij zich komen op het gemeentebureau en verzocht hem de waarheid te vertellen. Maar Ottink bleef ontkennen. Vervolgens ontbood de burgemeester Jan Borghuis, schoonzoon van de chirurgijn. Deze verklaarde ook niet anders te weten dan de geruchten, die in het dorp de ronde deden, omdat het voorvallene in de late avond en nacht had plaatsgevonden. Wel vermeldde Borghuis dat Ottink jr. die bewuste avond, veertien dagen geleden, ook bij hem thuis de baas had gespeeld met rasen en tieren. Zodanig zelfs dat zijn burens Hermannes Elferink en Jannes Kötter bij hem naar huis waren gekomen om Ottink jr. met een praatje naar buiten te loodsen. Daarna hebben Jan Hendrik Sanders en Mannes Süskind hem naar zijn ouderlijk huis gebracht en te bed gelegd.

Naar aanleiding van de verklaring van Borghuis liet burgemeester Pennink Hermannus Elferink en Jannes Kötter bij zich komen. Deze hebben hem verhaald ".... dat zij ten huize van Jan Borghuis sterk gepraat hoorden, als burens ten zijnen huize binnen getreden te zijn en dat Hermannes Ottink, de jonge, aldaar veel praat had en Jan Borghuis bij herhaling tegen hem zeide dat hij uit het huis zou gaan, waartoe zij hem van dienst geweest zijn om gemelde

Ottink buiten het huis te stellen".

Verder sprak de burgemeester nog met Jan Hendrik Sanders en Mannes Süskind, die hem bevestigden wat Borghuis had verteld.

Pennink vond het allemaal maar wat onbegrijpelijk dat de chirurgijn Ottink zelf niets wilde vertellen, hoewel hij zelfs op de dag, dat hij met het onderzoek was begonnen, vernam dat Ottink jr. diens vader de dag daarvoor weer zou hebben mishandeld.

Ondanks navraag is Pennink er nog niet wijzer van geworden. Opnieuw heeft hij daar met de oude Ottink over gesproken en hem gevraagd waarom deze geen aangifte deed. Maar Ottink ontkende dat er iets was voorgevallen. Daarop verzocht Pennink hem zijn hoofd te laten bezien: er waren duidelijk sporen van bloed zichtbaar aan de linkerkant van het hoofd in de bakkebaard. Ottink verklaarde dat dit kwam omdat hij met zijn hoofd tegen een post gestoten had. Pennink rapporteerde hierover de Officier van Justitie te Almelo. Het rapport besluit hij met "Als er mogelijkheid bestond dat de vader van dit subject kon ontlast worden, zou niet alleen voor hem, maar ook voor de maatschappij nuttig wezen, omdat hij door zijne dronkenschap ook gevaarlijk is in opzicht van het veroorzaken van brand".

Aangezien echter geen aangifte werd gedaan van de mishandeling kon de Officier van Justitie weinig verrichten.

Twee maanden later, toen de burgemeester 's avonds laat van zijn inspectiebezoek aan de vordering van de werkzaamheden voor de aanleg van de Rammelhaarweg via Denekamp terugging naar Ootmarsum, werd hem op het bureau in Denekamp verteld, dat de zoon van Ottink diezelfde voormiddag zijn vader weer zou hebben mishandeld. Hij heeft de oude Ottink direct bij zich laten komen en hem gevraagd of dit waar was. Ottink bleef ontkennen. Wel zei hij, dat zijn zoon die morgen dronken was geweest en dat deze dan een ongemakkelijk humeur had. Ottink verzocht de burgemeester zich niet verder met deze zaak te bemoeien. Over een dag of veertien zou het wel beter worden, hoopte hij.

Maar Pennink voelde zich toch verplicht na te gaan wat er nu wel of niet waar was van het gemelde. Hij liet daarvoor bij zich komen Jan Hendrik Meierink, die hem vertelde bij de chirurgijn Ottink in huis te zijn geweest. Meierink had toen de woeste drift van de zoon tegen de vader ge-

zien en had zich tussen beide gesteld, waardoor hij had voorkomen dat de oude Ottink verder werd afgetuigd. Ook had de burgemeester gesproken met bakker Jannes Wintels. Ook deze was die morgen bij de chirurgijn in huis geweest. Hij had daar eenzelfde tafereel gezien, waarop hij zich eveneens tussenbeide had begeven en de zoon op de grond had gelegd. Ottink jr. had daarop gedreigd het huis in brand te zullen steken.

Voorts had Pennink de commies Visser laten komen. Deze vertelde -eveneens bij de chirurgijn geweest zijnde die morgen- dat hij gezien had dat de zoon de vader sloeg en toen zelfs een bijl bij zich had.

Tenslotte hoorde de burgemeester van Salomon Bendien dat Ottink jr. hem die voormiddag had gedreigd zijn huis in brand te steken.

Pennink concludeert in zijn tweede schrijven aan de Officier van Justitie: "Deze persoon is hoogst gevaarlijk als hij dronken is -en de gelegenheid daartoe heeft hij nog al, omdat hij af en toe aan deze en geene wel medicamenten toediend- waardoor het gevaar nog groter wordt".

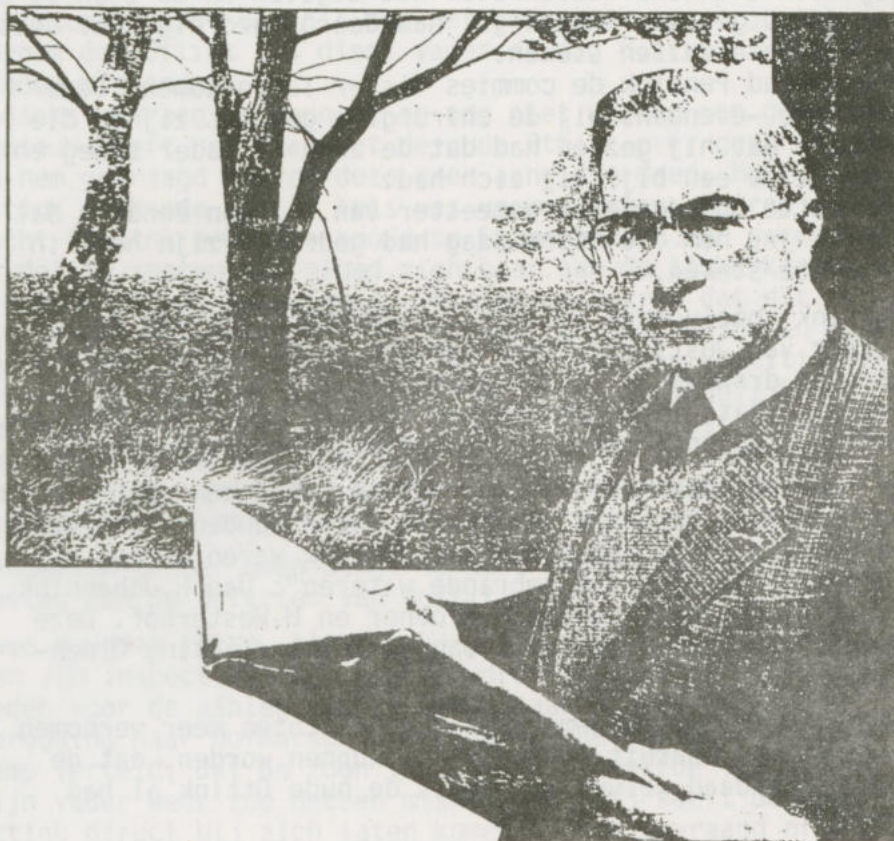
En mogelijkheden om sterke drank te gebruiken waren er in het dorp van toen ook ruimschoots voor handen. Want naast de herberg In de Zwaan van Jannes Kock waren er nog de volgende "tappers van gebrande wateren": Jan H. Johannink, Adolf Dingeldein, Herman H. Groener en H. Westerhof. Deze woonden allen, gezien van Jannes Kock, richting Oldenzaal.

Nadien heeft de burgemeester geen klachten meer vernomen van Ottink, waaruit afgeleid zou kunnen worden, dat de zaak inderdaad geluwd is, zoals de oude Ottink al had gezegd.

H. Boink.

Geraadpleegd: Gemeentearchief Denekamp.

Het werk van een eenling
is nog steeds de vonk
die de mensheid verder
brengt.

Prof. V. Westhoff

BEKEN EN BEEKDALEN IN TWENTE

(II)

de Rietebeek

Wat is een "rietebeek"? Met "riet" of "riete" bedoelt de Twent een erosiedal met steile randen in het heide-achtig heuvelgebied. De heer W.H.Dingeldein deelde mij hieromtrent mede, dat dit woord niets heeft uit te staan met het gewas Riet, doch komt van de wortel ri = stromen, vloeien, zich voortbewegen (verg. Nederlands rennen, Duits rinnen). Om verwarring te voorkomen spreken wij van rietebeken en niet van rietbeken. In het landschap vindt men het woord riete o.a. in het boerderijtje "de Rietboer" in de fraaie riete met haar vele meters hoge steile randen aan de harde weg van Ootmarsum naar Vasse.

Zulk een rietebeek ontspringt soms nog voor het begin van het erosiedal in een "stroot". Met dit woord bedoelt de Twent een moerassige inzinking in een heidegebied, langgerekt van vorm, soms met een waterloopje dat probeert te stromen, soms met stilstaand water. Het bron-gebied van de Mosbeek b.v. wordt wel stroot genoemd. De heer L.A.Stroink uit Enschede, die zijn naam uit dit woord afleidt, vertelde ons, het te kunnen volgen van de Balkan (de rivier de Struma) tot in Schotland, waar heidebeekjes "struth" heten. In allerlei talen duikt het op, maar nooit in het Algemeen Beschaafd, omdat het verschijnsel, dat ermee bedoeld wordt, daarvoor te lokaal en te speciaal is.

Intussen ligt de bron van de meeste rietebeken al vrij duidelijk in een erosiedal en dan spreekt men niet meer van stroot.

Zulke brongebieden treffen we nu op verschillende plaatsen aan in het geologisch zo merkwaardige Ootmarsumer heuvelland, waar tertiaire leem aan de oppervlakte ligt en het wegzakken van het water verhindert, zodat dit op een wat lager gelegen plek weer opwelt. De bron zelf heet "soeze". Op de Zuid-Limburgse beken lijken de hier ontspringende stroompjes niet in het minst, omdat we ons hier bevinden op betrekkelijk kalkarme zand- en leem-

grond. Wel is het verschil tussen de mineraalarme zandgronden en de veel rijkere leem duidelijk aan de vegetatie merkbaar.

De meest bekende beek van dit type is de Springendalsbeek, beginnend in de grondmorene en haar loop vervolgend in fluvio-glaciaal, om haar schilderachtigheid geliefd bij Twentenaren en toeristen. Lopen we over de met vliegden-nen begroeide heide "het Onland" ten noorden van Nutter, waar vroeger een "vlasdiek" (roterij) lag, dan worden we eensklaps verrast door een enkele meters diep dalletje met steile oevers, door Jeneverbessen en wat lager door Berken en Wilgen aan het oog onttrokken. De oorsprong van dit dal is een smalle kom, waar in een heldergroen tapijt van moskussens en pollen kleine, sappige plantjes overal het koude klare bronwater te voorschijn welt, tal van miniatuurstroompjes vormend, die zich al spoedig tot een klein beekje verenigen.

Hier hebben we nu een echte bron met enkele merkwaardige, in ons land zeer zeldzame plantengemeenschappen, die men in Twente verder slechts bij Enschede aantreft. Zij behoren tot het Verbond van Bittere veldkers en Bronkruid, karakteristiek voor voedselarme, koude bronnen en heldere snel stromende beekjes op zandgrond. Bronkruid en de veel gewonere Moerasmuur zijn er de overheersende hogere planten, doch de mossen voeren hier de boventoon: de ken-soort Beek-staartjesmos, allersierlijkste grijsgroene staartjes met rode stengeltjes en als grote bijzonderheid een enkel bolrond kapsel; het eveneens karakteristieke, forse Beek-dikkopmos en de enorme kussens van Grootnerf-puntmos. Gewoon viltsterremos en Spits boogsterremos. Bovendien komen er opvallende levermossen voor als de losse lichtgroene pollen van het Lippenmos of de donkere plakaten van de Gewone peltia. Zulk een gebied heeft een hoogst eigenaardige geur, die rokers en geparfumeerde schonen ontgaat, maar die de natuurmens treft. Enerzijds is die te danken aan de zwak aromatisch tot petroleumachtig geurende levermossen zelf, anderzijds aan de slappe, vervloeiende, zwartbruine, fijnkorrelige, ijzerhoudende brij, waaruit de bodem onder het mosdek bestaat.

Van een onaangename zwavelwaterstofgeur is niets te bespeuren: de bodem is goed geaereerd (rijk aan zuurstof), dankzij het krachtig bewegende water.

Behalve de hiervoor beschreven Bronkruid-associatie, die

geen schaduw verdraagt, zou er nog een tweede moeten voorkomen: de Kegelmoss-associatie, waarvoor Bittere veldkers en Goudveil karakteristiek zouden zijn, en die de schaduw zoekt. Inderdaad komt de Bittere veldkers, een echte bron- en beekplant, hier in het gebied veel voor en bloeit ze er in mei en juni bij duizenden, maar of ze nu voorkeur heeft voor de lichte elzen- en peppelbosjes, die hier en daar de beek begeleiden, zouden we niet durven zeggen. Dit is ook niet te verwonderen, want het houtgewas wordt telkens gekapt en slaat elders weer op; een scherpe scheiding tussen beide brongezelschappen kan ook niet worden verwacht. Het echte "bronnetjesbos" (het Goudveil-Essenbos) ontbreekt langs de Springendalsbeek.

Het beekje zelf, 's zomers een halve meter breed, rept zich over helderwitte kiezel en rosse graniet, hier en daar met een klaterend watervalletje. De fauna is er arm maar zeer karakteristiek: de platworm *Planaria alpina*, zwart, verborgen onder de keien, groepjes van de korte gedrongen beekloper *Velia currens*, platte haftenlarven, vastzittende kokerjuffers met huisjes van kleine steentjes, platte voortscharrelende vlokreeften, alle aangepast aan het snelstromende water. Geen sponzen, geen slakken (zelfs geen Phrygische Muts) en ook geen vissen. Een karakteristiek dier voor zulke koude bronnen is ook de larve van *Pedicia rivosa*, een langpootmug met fraai getekende vleugels, waarvan de imago inderdaad door de heer Piet op dit plekje werd gevangen (juli). Deze soort werd nog slechts op een zestal plaatsen in ons land waargenomen.

Al zeer spoedig treedt langs de beek het karakteristieke Russenhooiland van de rietebeken op, de Veldrusassociatie, dat als een smalle zoom de oevers blijft vergezellen. De donkere Veldrus, in juni reeds hoog opgeschoten, domineert hier volkomen en laat zich begeleiden door talrijke Moerasrolklavers en Bevleugelde hertshooien. Hoge Kale jonkers en lilarose forse bloeiende Rietorchissen voltooien het kleurige beeld. De laatste soort is karakteristiek voor deze associatie. Verende velden van Gewoon haarmos, besprenkeld met Moerasviooltjes, sluiten met een smaragden zoom het hooiland naar de heide toe af.

Vroeger was het Russengezelschap als hooiland meer in trek dan nu; het werd eenmaal 's jaars gemaaid en leverde

strooisel voor de potstallen. Aan dat strooisel heeft het huidige boerenbedrijf weinig behoefte meer en het gevolg hiervan is, dat vele Veldrus-terreinen zich tot moerasbos ontwikkelen. Zolang er niet gekanaliseerd wordt, behoeven we voorlopig niet te vrezen voor hun verdwijnen.

Juni is wel de mooiste maand om onze beken te bezoeken. Dit geldt in het bijzonder voor de Veldrus-associatie, niet alleen vanwege de bloei der orchideeën, maar vooral dankzij het spel der vlinders, waaronder zowel de soorten die hier thuishoren, als die uit de drogere omgeving op het bloemrijke hooiland afkomen. Van de eerste noemen we het fraai oranjebruine parelmoervlindertje de Zilveren Maan en het bescheidener Aardbeivlindertje; van de laatste het kleurige Icarus Blauwtje en het Citroentje.

Ook andere insecten beminnen de Veldrus-associatie, vooral zweefvliegen. De heer Piet ving langs alle Twentse beken, die door deze gemeenschap begeleid worden, de zwart met geel getekende zweefvlieg *Pyrrophaena rosarum*, welke in ons land nog slechts op enkele plaatsen was gevonden. De mannetjes zwierven wel eens verder, doch de wijfjes (die nog nagenoeg nooit waren verzameld) bleken uitsluitend op de russenstengels te zitten. We mogen deze soort dus wel in hoge mate, zij het niet volstrekt, kenmerkend voor de Veldrus-associatie noemen.

Er zou nog veel meer te vertellen zijn over de Springendalsbeek, die nog een tweede, meer noordelijk gelegen brongebied rijk is. Hoe achter haar bossages twee idyllische (zij het kunstmatige) stuwmeertjes verscholen liggen, waarvan het ene uitmunt door Paarbladig goudveil, het andere door Drijvende waterweegbree. Hoe zij stroomafwaarts een houtwalbeek wordt en hier door allerlei vergravingen zo'n sterk verval heeft gekregen, dat zij massa's zand meesleurt en deze verderop deponeert op de weilanden. Iets waarover de eigenaren weinig te spreken zijn, maar die door de panacee "kanalisatie" slechts erger zou worden. Doch wij moeten verder en wel naar de Hazelbeek, die ten westen van Nutter ontspringt in de grondmorene en na 125m overgaat op de tertiaire formaties eoceen en paleoceen.

De bron van de Hazelbeek ligt, in tegenstelling tot die van de Springendalsbeek, in een cultuurlandschap: essen met kleine stukjes heide en eikenberkenbosjes. In de

laatste groeit Rankende helmbloem en vlamvend gele Brem versterkt het atlantisch karakter van het landschap. De bron vloeit minder rijk dan die van Springendal, misschien omdat het terrein vlakker is. Het water staat in droge tijden bijna stil en we treffen hier dan ook geen echte bron-associatie aan, doch een exemplaar van de Klasse der kleine Zeggen, het Verbond van Zomp- en Gewone zegge, dat voedselarm moeras met stagnerend grondwater bewoont. In dit geval moeten wat Staartjesmos, Moerasmuur en Grootnerfpuntmos de eer van de bron ophouden. Het 30m brede dal is verder begroeid met een nog regelmatig gehooide Veldrus-associatie, waarin op een enkele plaats de merkwaardige Draadrus domineert: een sierlijke, tengere, in ons land tot Drenthe en Twente beperkte bloembies.

Scherp en opvallend is de overgang naar de voedselrijke tertiaire leem gekenmerkt door de plotseling veel weliger vegetatie: geweldige pollen Pluimzegge buiten en in een dicht elzenbos; de Handekenskruiden in de Veldrus-associatie tot een halve meter hoog. Hier ontdekten we de grootste merkwaardigheid van de Hazelbeek: een hoge, slanke en toch forse zegge, met aartjes als die van Pluimzegge, maar ijler en ver uiteen, herinnerend aan IJle zegge, een bosplant, die evenwel losser, tengerder en groen bloeit. Dit nu is Rode zegge, een mooie plant; een kruising van IJle zegge en Pluimzegge, bekend van de Jansberg bij de Plasmolen en een enkele andere plaats. Zij is waarschijnlijk wel kenmerkend voor het Elzenbroek met Bittere veldkers, dat zich hier verderop manifesteert in een goudgroen kleed van Verspreidbladig goudveil onder slankstammige Elzen. Nu eens loopt het beekje door het elzenbos, dan weer is het water onzichtbaar onder een streep geelgroene Kleine watereppe, waaraan de loop van het stroompje al op verre afstand is te herkennen. Hier bloeit ook Beekpunge in menigte. Moerasjes vol Snavelzegge wisselen af met bulten van Pluimzegge en met Moerasvarens, een zeldzame verschijning in Twente. Tenslotte wordt het woud al dichter en woester, de Elzen raken in de minderheid tegenover zware Essen, Muskuskruid vervangt Goudveil en op open plekken dansen honderden zweefvliegen boven velden bloeiende Moerasspirea: het Elzenbroek is overgegaan in een drassig Eiken-Haagbeukenbos met Moerasspirea en de Hazelbeek is van rietebek geleidelijk bosbek geworden.

Omgevallen boomstammen dienen als glibberige bruggen over onbegaanbare weke modder. Gekweld door muggen en struiklend over lianen bereiken we tenslotte het hoge zware Andoornrijke Eiken-Haagbeukenbos om de statige oude boerderij Hazelbekke, waar de beek de in "Het Dinkelland" afgebeelde watermolen passeert. Even verder, na een mooie Veldrus-associatie, komt zij terecht in de pas gerestaurerde watermolen van de boerderij "De Mast", wier geschiedenis Dingeldein verhaald heeft in "In Weer en Wind" (September 1944). Over haar verdere belangwekkende lotgevallen als houtwalbeek en moerasbeek moeten wij hier zwijgen. Vermeld zij slechts, dat zij ten westen van Vasse haar naam verwisselt voor die van Heinemansbeek.

Ergens in het bos van Hazelbekke verenigt de Kleine Hazelbeek zich met haar grotere zuster. Dit exquise beekje is een geheim gebleven voor de natuurliefhebber. Ga het maar eens zoeken, zijn wonderlijk mooi, smal en steil dal, dat tussen Berken en Jeneverbes in hoge heide begint, 5m diep en met een soeze vol fijne rode Knolrus en grijsgroene groepen Snavelzegge. Volg zijn ravijn, waar Parnassia tussen de Orchideeën broeit in de Veldrus-associatie, waar men wegzakt in een wild bronnetjesbos rijk aan Goudveil en Bittere veldkers.

Recht ten noorden van de bronnen van de Hazelbeek ligt het gehucht Hezinge. U bent hier nagenoeg aan de rijksgrens, en wie zou verwachten, dat achter Hezinge en de buurtschap Mander nog onze mooiste en merkwaardigste rietebeek zou liggen? Toch verdient de Mosbeek deze betiteling ten volle.

Slechts de eerste 800m van dit oost-west lopende beekje, gelegen in zandige grondmorens met veel grof zuidelijk grind, zijn nog ongerept. Waar de tertiaire klei begint, ligt een troosteloos kanaaltje voor ons, een der uiterste sporen van de werkzaamheden van het waterschap de Regge. Laten wij ons daaraan thans echter niet ergeren. We keren deze ontluistering de rug toe en slaan het pad oostwaarts in langs de boerderij met de geheimzinnige naam "Oerbekke", waarbij we niet aan "oeroude tijden" moeten denken, maar wel aan een "beek rijk aan ijzer-oer". Dan wordt die naam zinvol en veelbelovend voor ons beekdal.

Intussen zien we van dat beekdal niets, als we met zijn bestaan onbekend zijn, ook al lopen we er langs. We kijken hier namelijk over de terreinplooiën heen en bespeuren slechts een landschap van recente heideontginningen: magere roggeakkers, denneplantages, eikenhakhout, berken-singels, schrale Gestreepte witbolweiden, kortom het vrij armzalige beeld, dat bijna overal de prachtige Twentse heide heeft verdrongen en dat slechts door de golven in het landschap en door de boomgroei voor troosteloosheid wordt behoed.

Het pad loopt uit op het eenzame boerderijtje "Paus Klein Jan" en hier nadert het zo dicht aan de oorsprong van het dal, dat dit aan een op beekdalen ingesteld oog niet langer ontgaan kan. Daar ligt een echte stroot, laatste relict van een heidelandschap, in een 200m brede, flauw hellende kom.

U zult er goed aan doen, einde juni hier voor 't eerst te komen. Dan staat er alles in bloei en bereikt het kleurenspeel zijn hoogtepunt. Aan de rand een zoom van vochtige heide, de Dopheide-associatie, dieprose, met de voor dit gezelschap karakteristieke Veenbies, Trekrus, Ronde zonnedaauw, Kussentjes veenmos en een enkele Beenbreek, reeds prikkend met helder oranje vruchten, wanneer zij op de nattere en koudere plekken in de richting van de bron nog volop in bloei staat. Op vele plaatsen is de heide afgeplagd. Wanneer u verder ziet dan uw neus lang is, zult u niet in toorn ontsteken, doch u in tegendeel verblijden, dat deze oude bedrijfsvorm hier nog in ere gehouden wordt en de boer de plaggen blijkbaar nog voor zijn stal gebruiken kan. Immers, dit heidegezelschap blijft slechts door plaggen in stand, het zou anders met Kruipwilg dichtgroeien. Bovendien raken de open plekken begroeid met een alleraardigst kortstondig plantengezelschapje, de Associatie van Moeraswolfsklauw en Bruine snavelbies: een pittig ritme van bloeiende Snavelbiesjes met een enkele Moeraswolfsklauw.

Deze smalle zoom wordt naar beneden begrensd door een stralend geel veld van bloeiende Beenbreek, het merkwaardige bolgewasje, dat de ontginners in ons land bezig zijn uit te roeien. Trossen zespuntige stevige bloempjes draagt ze, die een onschuldig uiterlijk zouden hebben, als vermiljoenrood wollig behaarde meeldraden hen niet

een hartstochtelijke gloed gaven. Niet alleen de bloem, maar de gehele vegetatie ondergaat daarvan de charme. Betoverende metgezellen heeft die Beenbreek. Geurige witte Nachtorchissen en heel licht lila Gevlekte orchissen, eenzaam of in kleine groepjes, rijzen hier en daar op tussen al dat geel. Verder het rose van de Dopheide, die hier in de minderheid is, en van het Heidekartelblad, op wiens tere bloemen logge hommels vergeefs hun evenwicht zoeken te bewaren. Dan nog wat Tormentil, Pijpestrootje, Ronde zonnedauw en Veenpluis; een enkele diepblauwe Klokjesgentiaan voltooit de symphonie. De bodem is geheel bedekt met Veenmos en een paar plukjes Sikkemos, Rood viltmos en Sliertmos. Een bijzonder "kunstzinnig" Kievitenpaar had begin juni 1944 zijn vier bespikkelde eieren tussen al die pracht gedeponeerd. Wat later fladderde er ook het liefvallige Gentiaanblauwtje rond.

Men kan dit plantengezelschap Veenmosrijke Dopheide-associatie noemen, wanneer men in het bijzonder wil letten op de vochtminnende soorten, die het van de drogere typische subassociatie onderscheiden. Men mag ook van Orchideeënrijke Dopheide-associatie spreken, wanneer men het van meer belang vindt, dat juist hier de orchideeën groeien als kenteken van een rijkere en meer leemhoudende grond ten opzichte van de schrale bodem van de eerstgenoemde subassociatie. Hierin komt de invloed van ijzeroer en beekklei tot uiting.

Dit alles is nog slechts schone omlijsting van het eigenlijke brongebied: een mozaïek van veenmosbulten en zwarte humeuze slenkjes, waar het water langzaam doorheensijpelt. Het vegetatiebeeld is allermerkwaardigst en, voorzover wij weten, langzamerhand uniek geworden in ons land. In de natte slenkjes lichtgroene Witte snavelbiesjes en bronskleurige Armbloemige biesjes, waaronder Klein blaasjeskruid, glanzend Echt vetmos en fors gewelfd Rood schorpioenmos half zweven, half in het slik liggen. Uit deze slenken rijzen bulten op en de overgangszone daartussen is even fraai als boeiend: prachtige glanzend purperbruine kussens van het Klein schorpioenmos, goudgroene van Sterre-goudmos en diep donkergroene van een van onze grootste levermossen, het Bos-schoffelmos. Alle drie soorten zijn zeldzaam. Het Bos-schoffelmos is zelfs, voorzover wij kunnen nagaan, nooit eerder in ons land

waargenomen. In dit indrukwekkende bed nu liggen tientallen glimmend lichtgroene bladrozetten met kleine donkerviolette lipbloemen elk op een dunne stengel: het Vetblad. Toen Heimans en Thijssse jong waren, was zij in het oosten van het land zo algemeen, dat men haar overal tegenkwam en de Twentse kinderen haar nog "kleverige viooltjes" noemden.

(Opmerking van de bewerkers: Ik heb verscheidene oude mensen gevraagd, maar niemand kende het kleverige viooltje doch wel het Vetblad. Nu zou ik de volgende oproep willen doen aan vooral de ouderen onder de lezers: Heeft u als kind, voordat u van Heimans of Thijssse gehoord had, de naam "kleverige viooltjes" gebruikt voor Vetblad?

Laat mij dit dan even weten. Hans Stoltenkamp, Churchillstraat 37, Denekamp, tel (05413) 1547).

Lees er maar eens de acht onderhoudende bladzijden op na, die E.Heimans in "Hei en dennen" aan deze "viooltjes" heeft gewijd. Nu is het Vetblad door genadeloze ontginnerszo goed als uitgeroeid. Vele jonge floristen hebben haar nooit in het wild aanschouwd. Ik ken buiten deze groeiplaats nog slechts vier andere. Haar standplaats: vochtige, leemhoudende, wat kalkhoudende, stikstofarme zandgrond, liefst beekbezinking, is nu juist diegene, waar onze cultuurtechnici het op gemunt hebben. Zij graven er hun greppels en strooien er hun kunstmest en binnen een jaar zijn alle prachtige planten van dit milieu verdwenen: de Muggenorchis, de Parnassia, het Wintergroen, de Moeraswespenorchis, de Vleeskleurige orchis, de Vlozegge, de Blonde zegge, de Spaanse ruiter, het Vetblad en nog een hele reeks meer, ons uitstervend "orchideeënrijk blauwgrasland" vormend. De Lemseler Maten langs de Weerseler Beek en het daar dichtbij gelegen Kloppersblok langs de Lemseler Beek zijn welhaast het enig overgebleven in ons land van dit ons schoonste plantengezelschap. Het bestek van dit artikel laat niet toe, u dit gebied nader te schilderen.

Maar in de stroot van de Mosbeek kunt u dan toch nog bewonderen hoe het Vetblad met haar kleverig blad vliegjes verschalkt en zandkorrels versmaadt. Ook kunt u haar even belangwekkende begeleiders gadeslaan: de wonderlijke warmbruine Vlozegge en een enkele sneeuw witte Parnassia

Vetblad

en ook echte viooltjes (Moerasviooltjes) in menigte.

En dan tenslotte de bulten zelf, die geheel uit Veenmos bestaan met wat Moeras gaffeltandmos, met Vetblad, maar veel minder dan "op de helling" en veel Pijpestrootje. Doch ook reeds met veel Dopheide, Beenbreek, Welriekende nachtorchis en Zonnedaauw als pioniers van het Dopheideverbond. We hebben hier te maken met een hoogveentype, dat in ons land nog niet bekend was, doch dat in bergstreken veel voorkomt. We zouden het "stroomhoogveen" kunnen noemen, omdat het zijn bestaan aan stromend water dankt (de naam "stroomveen" in het algemeen is afkomstig van prof. J. van Baren, die daarbij echter moeras- of laagveen op het oog had, zoals we dat langs de moerasbeken nog wel zullen ontmoeten). Floristisch en oecologisch is het nauw verwant aan het type, dat de Engelsen "valley bog" noemen, in tegenstelling tot "raised bog", het hoogveen van de vlakte. Het verschilt daarvan echter, doordat het water niet van hoger gelegen punten over het gesteente stroomt ("soligeen veen", "valley bog") en ook niet uitsluitend aan neerslag te danken is ("ombrogeen veen", "raised bog", ons hoogveen), doch uit de grond komt ("topogeen veen", gewoonlijk laagveen). Hier hebben we dus "topogeen hoogveen". Het is in ieder geval niet toevallig, dat deze groeiwijze van het Vetblad sterk doet denken aan haar standplaats in moskussens langs de bergbeken der Alpen (bij ons groeit zij doorgaans in het blauwgrasland), evenmin, dat het plantengezelschap tussen slenk en bult enige overeenkomst vertoont met de montaan-subalpine Knopbies-associatie.

Ons onvergetelijke brongebied zet zich voort in een mooie Veldrus-associatie, zoals dat een goede rietbeek betaamt. Knapen van orchideeën (Rietorchis en Welriekende nachtorchis) prijken daartussen. Als we met onze neus in de moslaag duiken, vinden we in het schemerduister onder de hoge russen op de halfvergane stengels van hun ouders merkwaardige bruine bekerzwammetjes, waarvan R.A. Maas-Geesteranus en ir. A.C.S. Schweers ons wisten te vertellen dat zij Waterknoopjes heten, nog slechts enkele malen in ons land gevonden, steeds langs beken.

Onze Mosbeek gaat nu schuil in een elzenbosje, waar koeien het Goudveil hebben weggetrapt en loopt 50cm ondergronds onder een weidezadel. Van hieraf wordt het

dal plotseling sterker, een tot vijf meter diepe riete met steile hellingen, waar de zuidelijke zwerfkeien uit het profiel puilen. Minder steile gedeelten dragen een los struweel van donkere Jeneverbessen en gracieuze Berken en een kleed van Bochtige smele met Rode bosbes, Eikvaren en Fraai hertshooi. De beek stroomt snel en helder in dit dal verder, bruist er om zware keien en verwijdt zich in de aanvang tot een moerassig brongebied, een soeze.

Wanneer we vanaf het weidezadel een blik in het dal slaan, geloven we onze ogen niet als we er een hemelsblauw meertje aanschouwen, temeer als we, naar boven ziende, met een grauwe regenlucht genoeg moeten nemen. Eerst van meer nabij blijkt dat deze soeze geheel dichtgegroeid is met overvloedig bloeiende Moerasvergeetmijnietjes, waartussen enkele pollen donkerrood bloeiende Donkergroene bastaard-wederik. Een verrukkelijke honinggeur waait ons tegemoet, die tal van insecten blijkt te hebben gelokt. De alleen op Vergeetmijnietjes levende netwants *Monanthia humuli* ontbreekt niet.

Waar deze soeze aan de dalwand raakt heeft zich een merkwaardig hellingveentje ontwikkeld, een soligeen veen in miniatuur. Op de kussens van Veenmos en Zandhaarmos slingert zich hier zowaar de Veenbes.

Wie zou niet in extase geraken van zo'n blauw meer van bloemen? Toen wij de Mosbeek ontdekt hadden, berichtten we dit o.m. aan het bestuur van het "Overijssels Landschap", welks volijverige secretaris een excursie van bestuursleden met hun dames naar dit dal organiseerde. Vooral de Vergeetmijnietjes maar ook de Jeneverbessen brachten hen in verrukking.

Wat zou ik u verder al niet over de Mosbeek kunnen vertellen! Hoe de Watereppe's in de beek er verderop bevolkt zijn met fraaie rood- en zwarte wantsen, die tot de in ons land uiterst zeldzame soort *Eurydema dominulus* bleken te behoren? Hoe de boerin van Oerbekke de Veldrus-associatie als bleek gebruikt, waarvan het gelukkig niet in het minst te lijden heeft en hoe de zwartgestreepte groene Rietsabelsprinkhaan over haar blinkend witte lakens huppelt? Ga er zelf maar eens genieten en sta dan, als wij, verbijsterd over het mistroostig kanaaltje in het vulgaire weiland, waartoe een zinloos schennende hand het verder verloop van onze beek heeft gedegradeerd.

VOLKSTELLING VAN 1795 IN NUTTER

Uit de volkstelling, die in 1795 gehouden werd, blijkt dat de Boerschap Nutter in genoemd jaar 45 huisgezinnen telde en geen alleenstaande personen. Verder valt op te maken dat het aantal inwoners van Nutter toen 264 personen was. Bij de telling werden alleen de namen en voornamen van de gezinshoofden genoteerd alsmede het aantal personen, dat het betreffende gezin telde. We kunnen uit deze telling dus niet opmaken of en hoeveel kinderen er waren of er knechten en meiden waren of inwonende ouders en andere familieleden. Bij slechts enkelen werden de beroepen vermeld. De overigen zullen zich op de een of andere manier wel met de landbouw hebben beziggehouden.

Allereerst kwam de teller bij Jan Voorpostel, met een gezin dat zes personen telde. Dan bij Lambert Oude Voorpostel, waar ze met zijn drieën waren. Achtereenvolgens noteerde de teller: Jan Oude Voorpostel, ook met een gezin van drie personen. Maria Agter Postel met een gezin van negen personen, Roelef Oude Agter Postel met vier personen. Jan Middelhuis, waar men met zes personen was, Herman Lollef met zeven personen. Jurgen Dijkhuis met vijf personen. Gerrijt Stockhuis eveneens met vijf personen. Bij Jan Roepe waren ze met zijn twaalf en bij Berend Schutte met vier personen. Tobijas van Loo, een papiermaker, had een gezin van tien personen. Fenne Kamphuis een met zes, evenals Gese Lippers. Bij Jan Hanste, watermolen, waren ze met negen personen. (Deze Hanste zal de watermolen wel bediend hebben -H.A.). Fenne Hanstede had een gezin bestaande uit acht personen en Hendrik Braakhuis een met zes. Bij Jan Braakhuis, de kleermaker, waren ze met zeven personen en bij Jan Heesink met slechts twee. Het gezin van Gerrijt Geerdink telde acht personen en dat van Jan Oude Heessink, de wever, vijf. Bij Gerrijt Heessink, eveneens wever, waren ze met drie personen en bij Janna Steggink met negen. Het gezin van Leune Hofstede telde zeven personen en dat van Hinrica Frons zes. Bij Fenne Heggehuis, wevers, waren

vijf personen en bij Johanna Wevers zes. Het gezin van Gerrijt Egberink telde eveneens zes personen en dat van Jannes Waarnink zeven. Bij Fenne Bulters waren ze met acht en bij Gerrijt Lobbe met drie personen. Het gezin van Lambert,

die timmerman van beroep was, telde vijf en dat van Roelef Heggehuis drie personen. Het gezin van Jan Haselbekke, van de Watermolen, telde tien personen en dat van Gerrijt Oude Haselbekke drie. Bij Janna Steggink waren ze met zijn zessen, bij Berend Vrijlink met drie en bij Jan Klumper, die riemensnijder van beroep was, met vier. Ook het gezin van Berend Velers bestond uit vier personen en dat van Henrica Nijhuis uit zeven.

Bij Egbert Rolefs waren ze met zijn zessen en Hermannus Stegging gaf vier personen op. Lucas Stegging tien en Aleid Stegging vier. Tenslotte gaf ook de laatste, en dat was Janna Nijhuis, op dat ze met vier personen waren.

Zo had dus de Boerschop Nutter in het jaar 1795, twee gezinnen die -mede- van een watermolen leefden, één papiermaker, één kleermaker, één riemensnijder, één timmerman en een drietal wevers. De rest van de Nutterse bevolking zal in die tijd, denk ik, een boerderij bezeten of gepacht hebben of als dagloner of boerwerker de, waarschijnlijk schrale, kost verdiend hebben.

H. Asma.

Genenmanipuleerders -
levenssleutelaars.

TWENTSE WEERSPREUKEN

Bij de open dag van onze Stichting op 24 juni 1990, bij gelegenheid van het 15-jarig bestaan, in het koetshuis van museum Huize Keizer, kon de bezoeker kennis nemen van een aantal Twentse Weerspreuken uit Twentse Almanakken, samengesteld door de Werkgroep Dialect en Folklore.

Hierna volgen nog enkele andere Twentse spreuken die op het weer betrekking hebben.

Januari: As t now giezelt an de beum, komt ter zoad
zeg oonzen eum.

Februari: Lechmessn wit, Palmzundag greun (2 februari).
Lechmessn lecht, de boer wöd knecht,
Lechmessn donker, de boer wöd jonker.

Met Lechmessn hebt de peere al Mei.

Maart : Vröst in meert nog had, dat brengt nen boer
glad op t rabat,
Ok met snee en reagn, kan nen boer zich nich
vedreagn.

Mer zet meert zich dreuge in, dan is t de
boern wal noar t zin.

Grommel op n zoorn toog, t hele joar reagn
genog.

April : Nen dreugn meert, nen nattu april, zo zeit ze,
hef den boer zienn zin.

Mei : n Ekkelbrommerjoar, n good joar.

Is t weer te mooi in mei, komp ter in de heui-
schoppe weanig grei.

Juni : Geleuwt mie, boer, dat t mislöp. As noa St.Jan
n koekoek nog röp (24 juni).

As t koold en nat in juni is, dan löp t met de
vruchtn mis.

Zee t haantje ees dreien, keer op keer,

hoe lösser de wind, hoe vaster t weer.

Juli : Kreijt n haann nich op zien uur, is t mooi
wear nich lang van duur.

As de klokke van St.Joapik lodt, (25 juli)
de zichte in de rogge mot.

Augustus: Ne waterzönne, ne bleke moan, brengt reagn,
dat is licht te roadn.

Komt de hondsdaagn met völ reagn, dan goa
wi'j slechte tiedn teagn.

Met St.Laurens weend, dat maakt de weite
bleend (10 augustus).

Zo vaak as de wachtel röp,
zovölle scheppel zoad komt ter an nen viem
row.

September: Köj now völ beukenöttn pelln, dan wil t
weenter völ ies veurspelln.

Maria geboren, boer zeai dien koorn.
(8 september).

Oktober : Vleeft bi'j koppeln now de kreaain, har wil
t reagn, harder nog weain.

Maakt met n zoerkool now n begin, op Simon
en Judas, sni'jt er in. (28 oktober).

Valt de blaar reukloos van de beume, dan
kriew n hard weenter, zeg oonze eume.

Is de herfst helder en kloar, scheper loa
nich snie-en dien hoar, aandere döt straks
den kop di'j zeer, t weenter wödt nen stra-
baantn heer.

November: n Kwakkelwinter gef nen volln kearkhof.

December: Weend in St.Silvesternacht, hef nog nooit völ
koorn e bracht. (31 december).

Is mirwinter slim nat, dan wödt leug, zolder
en vat.

Is t in n heilgn nacht helder en kloar, dan
volgt n zeagnriek joar.

J.A.den Ouden.

ONZE STRAATNAMEN

In een reeks korte afleveringen in dit blad zal elke keer een aantal straatnamen, welke in de gemeente Denekamp voorkomen, beknopt worden verklaard. De tussen haakjes geplaatste datum geeft de datering weer van het besluit van de gemeenteraad, waarbij de betreffende straatnaam is gegeven.

Op deze wijze wordt gehoopt op de duur een volledig overzicht te krijgen.

De serie staat onder redactie van: H.Boink, W.A.J.Nijhuis en J.A.den Ouden.

Eekmanweg te Denekamp (18 maart 1969).

Genoemd naar het in de nabijheid van deze weg gelegen erve Eekman (huidige bewoners fam.Pil) en een op oudere kadasterkaarten aangegeven gebied, genaamd "het Ezelsgoor met Eekman".

In het schattingsregister van 1475 wordt het erve aangeduid als "Ekem". Als eigenaren van het erve worden in het verpondingsregister van 1601 de Graven van Bentheim vermeld en op 16 juni 1652 wordt het erve door graaf Ernst Wilhelm van Bentheim verkocht aan Gerhard Sloet van Singraven. Een opmerkelijke bijzonderheid komt voor in een pachtovereenkomst in 1711, waarin Arend Hendrik Sloet het erf verpacht aan Jan Schiphorst. O.a. wordt in de overeenkomst gesteld dat als Jan Schiphorst voornemens is te gaan trouwen, zijn toekomstige vrouw daarvoor de goedkeuring behoeft van de heer en vrouw van Singraven... anders was de overeenkomst van nul en gener waarde...!

Eikweg te Lattrop (20 december 1962).

Genoemd naar de eik, die behoort tot de familie der napjesdragers. In Nederland zijn twee inheemse soorten. De zomereik (*Quercus robur*) en de wintereik (*Quercus petraea*). Beide bomen verschillen van elkaar. Bij de zomereik zijn de eikels gesteeld, bij de wintereik niet. Bij de bladeren is het andersom. De wintereik heeft bladeren met een bladsteel, terwijl de zomereik de bladeren vrijwel ongesteeld heeft.

De zomereik heeft meestal een wijd vertakte kroon en een korte dikke stam, terwijl de wintereik een dikke lange

stam heeft en een minder wijd vertakte kroon. De wintereik bloeit een paar weken later dan de zomereik. Zomers, als de bladeren water verdampen, onttrekken ze via wortels, stam en takken water aan de grond. Met het water -in de zomer zeshonderd tot duizend liter per dag- neemt de boom voedingszouten uit de bodem op. Ze worden in opgeloste vorm naar alle delen van de boom getransporteerd.

Een eik kan zeer oud worden wel 800 jaar.

Een grote volwassen eik heeft ongeveer 250.000 bladeren. De steel van de bladeren is buigzaam waardoor deze bij zware storm meegeven. Punten en lobben doen het regenwater gemakkelijk afvloeien. Aan de bovenzijde van het blad bevindt zich een waslaagje, dat een te grote verdamping voorkomt.

Ellenweg te Denekamp (18 maart 1969).

Genoemd naar het aan deze weg gelegen erve "Ellenboer", huidige bewoners familie Blokhuis (Blokhuis op Ellen). In het familiearchief van Blokhuis, waarvan de oudste stukken dateren uit 1602, is ook vaak sprake van personen aangeduid met de naam "Ellenhuis".

Omstreeks 1770 waren de bewoners van dit erf gewikkeld in een proces voor het "Landgerigt van Twenthe" hun aangespannen door baron Van Raet van het huis Bögelscamp over ten onrechte aangegraven land.

Interessant is ook een verkoopakte in het archief uit 1766, waarin Lukas Veltscholten, alias Ellen Lukas en zijn vrouw Maria Ellenhuis aan zwager Jan Hendrik Ellenhuis verkopen: "35 stuks IJmen (bijenkorven met bijen-J.A.-d.O.) so leevende als dooden met den voor honing daarbij voor de somma van 70 gulden". Tevens werden een os, een wagen en twee kisten verkocht voor totaal 115 gulden en 10 stuivers.

Er zijn veel mensen
bij wie het gemak van spreken
slechts voortkomt uit
het onvermogen om te zwijgen.

T IS NOOIT GOOD.....

Kom ie te laat op ne vegadering,
dan geef ie n slecht veurbeeld.
Kom ie te vroeg,
dan bi-j ne roondneuzer of zi-j bliej da-j
van hoes bint.

Blief ie langer dan neudig is,
dan bi-j ne oetsloover.
Goaj eere weg,
dan hei-j gen hart veur de club.

Goa-j oaverleggn,
dan dörf ie zölf nich te beslissn.
Doo-j dat nich,
dan bi-j eagnwies.

Nem ie een eam apart,
dan maak ie d'r n onderonsje van.
Dooj dat nich,
dan bi-j onpesoonlijk.

Bi-j oarig,
dan wi-j de lolboks oethangn.
Bi-j n luk van wietn,
dan hei-j vebeelding.

Kom ie met nije ideeën,
dan bi-j ne niejlichter.
Hei-j ze nich,
dan geet ter niks van oe oet.

Loa-j aandern wat veur oe doon,
dan bi-j ne ofschoever.
Pak ie zölf an,
dan bi-j eigngereid.

Hei-j succes,
dan was t tooval of hei-j geluk
Löpt mis,
dan was t oe eign schuld.

t Is ok nooit good,
want.....

H.Boink.

(Vrij: naar J.van Meeuwen)

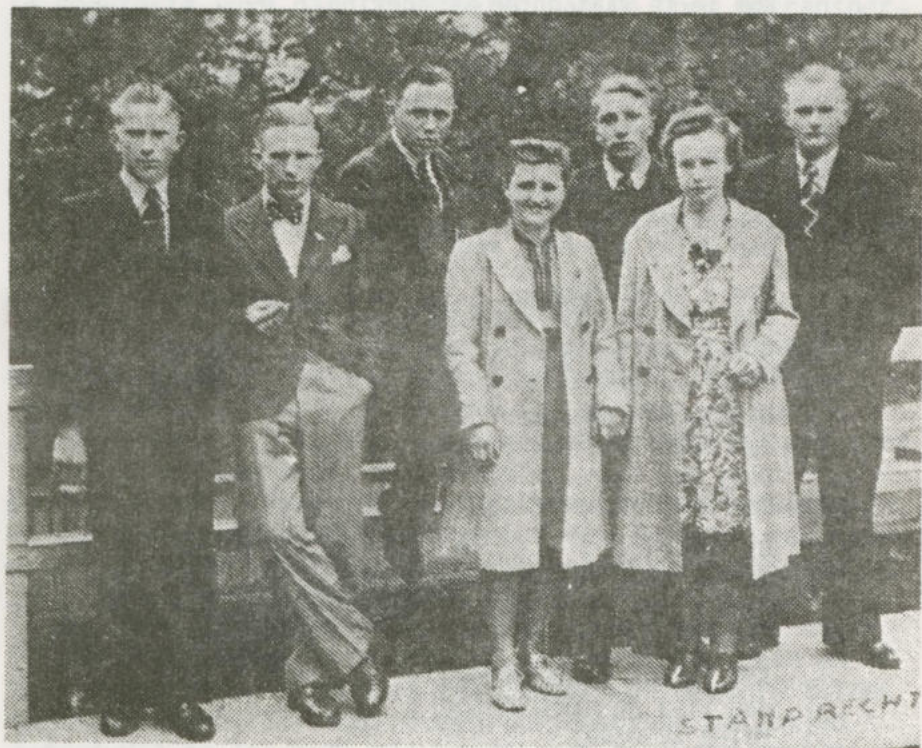

Foto gemaakt na
goede afloop van op-
pakking wegens
samenscholing.

v.l.n.r.:

H. Kienhuis, M. in 't
Veld, H. Gosemeijer,
mej. Brinkers, A. Ben-
neker, mej. Hekke, B.
Wintels

GROTE MOEILIKHEDEN VOOR ZEVEN DENEKAMPSE JONGELUI IN 1943

Op vrijdag 30 april 1943 braken er overal in ons land stakingen uit vanwege het feit, dat de 300.000 Nederlandse krijgsgevangenen, die in 1940 nogal betrekkelijk gauw waren vrijgelaten, opnieuw in krijgsgevangenschap gevoerd zouden worden. Daarbij hadden de Duitsers twee dingen voor ogen. Op de eerste plaats kregen ze zodoende de beschikking over een leger arbeiders, waaraan ze een schreeuwend gebrek hadden. Op de tweede plaats voorkwamen ze zo, dat bij eventuele geallieerde invasie, vele van deze oud-militairen tegen hen zouden meevechten. De Duitsers beantwoordden de stakingen met diverse tegenmaatregelen, zoals het ter dood brengen van stakers en het in gijzeling nemen van vele Nederlanders, waaronder een vijftiental Denekampers. Verder moest iedereen van 8 uur 's avonds tot 6 uur 's morgens binnen blijven en waren samenscholingen van meer dan vijf personen verboden. Van deze laatste maatregel werd een zevental Denekampse jongelui, H.Kienhuis, M.In 't Veld, H.Gosemeijer, mej. Brinkers, A.Benneker, mej.Hekke en B.Wintels de dupe. Drie van hen, mej.Brinkers, Henny Gosemeijer en Marinus In 't Veld, vertelden ons enige jaren geleden wat er toen precies gebeurd is. Hier volgt hun verhaal.

Het was op een zondag begin mei 1943. 's Nachts had het nog behoorlijk gevoren, 's morgens was het wit van de vorst.

Drie van de hiervoor genoemde jongelui wandelden op die zondagmiddag langs de Oldenzaalsestraat. Ter hoogte van hotel Kampbeek kwamen ze een groepje van vier tegen. Omdat de jongelui van beide groepjes elkaar goed kenden, praatten ze uiteraard wat met elkaar, hoewel ze niet in één groep bij elkaar gestaan hebben. Onderweg waren ze al door anderen gewaarschuwd dat NSB-burgemeester Eekhof in zijn auto richting Oldenzaal was gereden en elk moment kon terugkeren.

En plotseling eigenlijk kwam een auto uit de richting Oldenzaal, die stopte op de brug over de Kampbeek,

waar de twee groepjes jongelui stonden. Uit de wagen stormde een lange man met een revolver in de hand. De man eiste de persoonsbewijzen van de jongelui. Het bleek burgemeester Eekhof te zijn. Toen hij de papieren in beslag had genomen, stapte hij weer in zijn auto en gaf de jongelui opdracht voor zijn wagen uit, naar het gemeentehuis te lopen.

Gosemeijer en In 't Veld, die hun fietsen bij café Veldmaat hadden staan, hebben nog even overwogen er op hun rijwielen tussenuit te gaan, nadat ze deze bij het café gepakt hadden. Maar omdat de burgemeester hun persoonsbewijzen al had afgenomen, had het niet zoveel zin. Hun namen waren immers bekend en zonder een persoonsbewijs mocht je eigenlijk helemaal niet op straat komen. Bovendien wilden ze de anderen ook niet in de steek laten, vooral de beide meisjes niet waarmee zij tweeën het groepje van vier gevormd hadden.

Toen de zeven personen bij het gemeentehuis kwamen werden ze opgevangen door een politieagent, die hen vertelde dat ze naar de raadzaal moesten gaan. Daar liet men ze aan hun lot over, de burgemeester zagen ze helemaal niet meer. Tegen 8 uur 's avonds kwam diezelfde agent eens kijken of iedereen er nog was. Ze hebben wat met de agent gepraat en gevraagd of ze niet naar huis mochten. Bovendien vroegen ze eens met zijn baas, de burgemeester, te mogen praten. De agent zei daarop weinig en sloot de deur weer achter zich. Ook 's nachts, toen ze een beetje herrie maakten, kwam hij nog eens kijken.

In die nacht hebben de gearresteerden weinig geslapen. Ze hebben zich wel vermaakt, want ze hadden nog goede hoop dat ze de volgende morgen hun persoonsbewijzen terug kregen en konden gaan.

Maar dat pakte wat anders uit.

Bij het licht worden de volgende morgen zagen ze op de straat beneden veel mensen staan, die allemaal naar boven, naar hen stonden uit te kijken. (Die mensen zullen verspreid op de straat gestaan hebben, men mocht immers hoogstens met vijf personen bij elkaar staan. H.A.)

Even later werd wat brood gebracht. Tegen een uur of tien zag Gosemeijer buiten SS-ers met karabijnen rondlopen en zei tot de anderen: "Het is zover, ze komen ons ophalen". Even later was het inderdaad zover. De zeven moesten naar buiten en in een gereedstaande overvalwagen stappen.

De beide meisjes kregen nog een stoel aangeboden, maar de jongens moesten staan. Een van de SS-ers vroeg aan Gosemeijer wat er gebeurd was. Deze heeft hem toen uitgelegd waarom ze daar die nacht opgesloten hadden gezeten. Al met al waren het de beroerdsten niet, die SS-ers, maar die kregen ook hun opdrachten. Omdat de overvalwagen met een zeil was afgesloten konden de inzittenden niet zien waar ze naar toe werden gebracht. Ondanks dat merkten ze wel dat het eerst richting Oldenzaal en vervolgens naar Enschede ging. In Enschede slaagde In 't Veld er in door een kier in het zeil te kijken en stelde toen vast dat ze zich op een viersprong midden in de stad bevonden en dat de auto vervolgens richting Glanerbrug reed. "Ik dacht toen", vertelde In 't Veld, "dat we over de grens, naar Gronau gebracht zouden worden". Maar opeens stopte de overvalwagen, de achterklep ging open en de soldaten, die bij de zeven zaten, verlieten de wagen. Vervolgens moesten ook de jongelui uitstappen en ze zagen toen dat ze in het stadsdeel Dolfia waren, bij het klooster, dat in die tijd door de SS-ers bezet was. Ze moesten voor de soldaten uit naar het klooster lopen. Een van de soldaten, die in het klooster gelegerd was, nam hen daar over en maakte een deur open waar ".H. Josef" op stond. Daardoor moesten de zeven naar binnen. De soldaat zei daarbij "Herein, hier können Sie den H. Jozef begrüßen". In dat vertrek was inderdaad een man, een lange man die ze niet kenden. De man zei niets en ook de zeven Denekampers zwegen in alle talen, terwijl ze dachten dat die man hen een verhoor zou afnemen. Tenslotte sprak In 't Veld de man aan en vroeg hem of hij ook gezondigd had tegen de Duitsers, wat de man beaamde. Nadat In 't Veld hem verteld had dat hij en zijn metgezellen uit Denekamp afkomstig waren, vertelde de man dat hij Henk Blijdenstein was. Na nog wat heen en weer gepraat bleek dat hij van de bekende familie was, die in die tijd in Enschede een grote textielfabriek bezat. Verder vertelde Blijdenstein dat hij was opgepakt vanwege een uitlating, die hij tijdens de staking in zijn bedrijf had gedaan, in de trant van dat de Hollanders zich nu van hun beste zijde lieten zien. De Denekampers zagen dat de man die er toen al enige tijd gezeten had, honger had en gaven hem wat van de meegebrachte boterhammen. Daarna vroeg In 't Veld, die toen nog dacht dat hij- en ook de andere zes- meteen

vrijgelaten zou worden, hem of hij nog iets voor hem zou kunnen doen. In 't Veld: "Ik heb wel een potlood bij me en misschien kunt u daarmee een boodschap op een stukje papier schrijven voor uw vrouw, dat zal ik dan meenemen voor haar. Misschien kunnen er bij een eventueel verhoor eensluidende verklaringen worden afgelegd". De man vond het een goed idee en heeft het een en ander opgeschreven. Het papier ging vervolgens dubbelgevouwen vóór in een van de schoenen van In 't Veld.

De man was kennelijk zenuwachtig, want hij liep steeds heen en weer, maar hij had ook last van "hoog water". Trouwens de Denekampers ook. In 't Veld heeft toen maar eens op een deur gebonsd, waarna er een soldaat verscheen om te vragen wat er was. De soldaat ging vervolgens weer weg, maar kwam vlot terug met de mededeling dat ze één voor één naar het toilet mochten.

Toen dat voorbij was werden ze met zijn achten buiten met het hoofd tegen de muur gezet. Terwijl ze daar stonden haalde een soldaat achter hen enige keren de grendel van zijn geweer over. In 't Veld trok daarbij een raar gezicht, waardoor de soldaat meende dat hij lachte. Resultaat: een slag met de kolf van het geweer tegen zijn schouder. Zo zouden ze hem de pret wel afleren.

Na enige tijd moesten ze allen weer terug. Ze zijn in Dolfia ook verhoord.

Na de middag, tegen half twee, werden ze alle zeven plus Blijdenstein weer in een overvalwagen gestopt, nu in een open wagen met zitbanken. Bij het gemeentehuis in Enschede stopte de wagen en daar kwamen toen veel mensen kijken, waaronder familieleden van Blijdenstein en van Gosemeijer. Met hun geweren hielden de soldaten het volk op een afstand. Na korte tijd ging de wagen weer verder richting Hengelo. Daar aangekomen werden ze naar een school nabij Thiemsbrug gebracht. Het hele stel werd daar weer tegen een muur gezet met de armen omhoog, alleen de beide meisjes hoefden hun armen niet omhoog te houden.

Mishandeld zijn ze er niet. Vier uur lang hebben ze daar zo gestaan, wel mochten ze tegen de muur leunen, tenminste daarover werden geen opmerkingen gemaakt. Wel gebeurde dat als iemand zijn armen wat liet zakken of wat minder rechtop ging staan. Bovendien kreeg die dan een schop. Tenslotte draaide In 't Veld zich maar eens brutaalweg om en vroeg de soldaat, die kwam aanlopen, om de com-

mandant te mogen spreken. Nadat hij de soldaat verteld had, dat ze de reden voor hun arrestatie wilden weten, verwijderde deze zich. Even later konden ze inderdaad hun verhaal aan de commandant kwijt. Toen deze dit had aangehoord zei hij dat, als het inderdaad zo in elkaar zat als zij verteld hadden, ze onmiddellijk in vrijheid gesteld zouden worden. Na een poosje kwam de commandant terug en beweerde dat ze een stelletje leugenaars waren. Het bleek dat hij met burgemeester Eekhof van Denekamp had gebeld en die had hem blijkbaar een geheel ander verhaal verteld.

Eerder, in Dolfia, waar ze ook verhoord waren en waar In 't Veld met behulp van een schets de situatie op de brug op die bewuste zondagmiddag mocht uitleggen, merkten ze ook dat Eekhof werd opgebeld. Daar echter kregen de Denekampers de indruk dat de Duitsers hun uitleg van het gebeurde geloofwaardiger vonden dan het verhaal van de burgemeester. Ze waren in elk geval niet voor leugenaars uitgemaakt.

In Hengelo moesten ze na het gesprek met de commandant weer tegen de muur. Tegen 6 uur 's avonds moesten ze weer aantreden en in een gesloten overvalswagen stappen, waarmee ze naar het Hengelose politiebureau gebracht werden. Van iemand met een kaal hoofd, waarschijnlijk ook een gevangene, die daar in de keuken bezig was, hoorden ze dat het daar niet zo best was en dat kort tevoren nog enkele geëxecuteerden weggebracht waren.

Op het plein achter het politiebureau zagen ze wagens staan met een tentzeil erover en ze kregen de indruk dat daarmee doodgeschoten gevangenen weggebracht werden. Verder stonden er op dat plein verschillende gewapende soldaten.

Toen kregen ze pas goed de schrik te pakken en beseften ze de ernst van de situatie. Aan de rechterkant op het pleintje stonden verschillende mensen, die blijkbaar zo van de straat gehaald waren, ondermeer een bakker en een slager in werkkleding en verder iemand in een stofjas. Zij zelf werden aan de linkerkant gezet en weer met het hoofd tegen de muur. In 't Veld kon vanaf de plaats, waar hij stond, precies op de torenklok van de St. Lambertuskerk kijken en hoe vaker hij een blik op de klok wierp, hoe langzamer de tijd voorbij scheen te gaan. Tegen kwart vóór acht dacht hij: "Nu kan het niet lang meer

duren, want om acht uur begint de spertijd". Daarna draaide hij zich om en vroeg een van de soldaten, die de wacht hield of hij de commandant kon spreken. Nadat zijn verzoek was ingewilligd vertelde hij nog weer eens het hele verhaal en concludeerde dat ze daar gevangen zaten dankzij de burgemeester van Denekamp. Aan de reactie van de commandant te horen kende deze de burgemeester of had hij wel eens van hem gehoord, maar duidelijk werd dat ze bepaald geen vrienden waren. Toen deze zich even verwijderde waren ze bang dat ook hij weer de burgemeester zou gaan opbellen. Teruggekomen vroeg de commandant: "Jullie komen dus uit Denekamp?" Daarna vertelde hij dat een moeder uit Denekamp bij hem geweest was en dat die zich beklaagd had dat de Duitsers kinderen arresteerden en gevangen hielden. Hij had toen tegen haar gezegd, dat zij geen kinderen gevangen namen. "Maar dat zijn jullie dus", stelde hij.

Intussen was het bijna 8 uur, dan zou de spertijd ingaan en mochten ze niet meer op straat. Dat zou dan betekenen dat ze minstens nog een nacht op het Hengelose politiebureau zouden moeten doorbrengen met de kans dat de Duitsers weer op andere gedachten zouden komen.

Vervolgens vroeg de commandant of ze familie of kennissen in Hengelo hadden. En dat hadden ze uiteraard. Daarna zei hij dat ze de vrijheid hadden en dat ze snel moesten verdwijnen.

Op straat gekomen overlegden ze nog even wat ze zouden doen en zo stonden ze (weer) met zijn zevenen bij elkaar. Er kwam een open militaire auto, met een machinegeweer er voor op, aangereden waarin de commandant zat die hen kort daarvoor had vrijgelaten. De man schreeuwde hen toe dat ze snel uit elkaar moesten gaan, omdat ze anders opnieuw zouden worden gearresteerd. Ze hebben zich toen gauw in twee groepjes gesplitst en zijn aan weerskanten van de straat richting Oldenzaal gelopen.

Intussen was het nabij achten en overal waar ze langs kwamen zeiden de mensen dat ze binnen moesten komen. Hendrik Kienhuis, één van de zeven, had ergens aan de Oldenzaalsestraat kennissen wonen, een zekere familie Steffens, die vroeger in Denekamp gewoond had. Ze besloten daar met zijn allen naar toe te gaan. Het lukte hen inderdaad die familie te bereiken. Bij de familie Steffens kregen ze wat te eten, want be-

halve de paar meegenomen boterhammen, hadden ze al die tijd niets gehad en 's nachts hebben ze er, zo goed en kwaad als het ging, ook nog wat geslapen. De volgende morgen heeft de vader van Hendrik Kienhuis, die in die tijd een expeditiebedrijf had, hen met een vrachtwagen vanaf Pentrop opgehaald.

Vóór de middag, op die dinsdag, waren ze alle zeven weer veilig thuis en was er een eind gekomen aan het toch wel angstige avontuur.

"Later", zo herinnerde Gosemeijer zich, "heb ik nog enkele keren een tien ponds roggebrood naar de familie Steffens in Hengelo gebracht, waarmee die mensen erg blij waren, want in 1943 begon het broodrantsoen al tamelijk krap te worden".

Thuis gekomen kwamen ze er ook achter wie de Denekampse moeder geweest was, waaraan ze hun spoedige vrijlating te danken hadden gehad. Dat was Lena Wintels, de moeder van de nu bekende Denekampse molenbouwer. Bernard Wintels was namelijk ook een van de zeven gearresteerden. Mevrouw Wintels, zo bleek later, was al eerder op de fiets op weg naar Hengelo dan de zeven jongelui in de overvalwagen. In Hengelo had mevrouw Wintels, die goed Duits sprak en verstond, aan de commandant het gebeurde voorgesteld als kindergedoe. Ze had gesteld dat het eigenlijk nog maar een steiletje wat grotere kinderen waren en dat de man "de lummels" maar een schop zou geven en ze vervolgens naar huis zou sturen. De commandant had nog wel tegengesputterd en gezegd dat er onder die kinderen dan toch wel minstens één zat, die ook meestaakte. Dat zou dan Gosemeijer geweest zijn, die in die tijd bij het plaatselijk bureau voor de landbouwers werkte, aan de Brinkstraat, waar Remerink toen bureauhouder was.

Tenslotte was mevrouw Wintels er toch in geslaagd om de commandant te overtuigen dat het allemaal nogal een kinderlijk gedoe was geweest. Hoe mevrouw Wintels geweten heeft, dat ze in Hengelo terecht zouden komen en zodoende daar direct naar toe is gefietst en niet naar Enschede, is degenen die het vertelden nog steeds niet duidelijk.

Intussen zat In 't Veld nog steeds met het briefje van Blijdenstein. Via de telefoon van Kienhuis, de expediteur die toen achter de kerk woonde, kreeg hij na enkele pogingen het voor elkaar om het geschrevene aan mevrouw

Blijdenstein over te brengen.

In de daarop volgende dagen telefoneerde hij nog enkele keren met haar en vrijdags, dus enkele dagen na hun eigen thuiskomst, vertelde zij hem dat ook haar man weer vrij was. Of het bewuste briefje daar nog aan heeft bijgedragen is niet bekend.

Na de bevrijding zijn enkelen van het groepje nog opgeroepen om in het strafproces tegen de NSB-burgemeester te getuigen.

H. Asma.

Weekblad v. Oldenzaal
en Omstreken 3-5-1890

Burgerlijke Stand.

DENEKAMP.

Ondertrouwd: J B Broekhuis 25 j en E Brookhuis 30 j. A Borggreve 30 j en M Mollink 17 j. G Marshuis 32 j en J Johannink 25 j. J ten Brink 26 j en S Wolkotte 31 j. G J Pierik wed G Oude Hesselink 51 j en J Brookhuis 48 j. J Harmsen 23 j en G Dingeldein 21 j. J Kropveld 35 j en J Salomons 31 j.

Gehuwd: J B Broekhuis 25 j en E Brookhuis 30 j. A Borggreve 31 j en M Mollink 17 j. G J Pierik 51 j wedr van G oude Hesselink en J Brookhuis 48 j. J ten Brink 26 j en S Wolkotte 31 j.

Geboren: Hendrik z v B Sleiderink en A Steggink. Johannes Theodorus z v J van Benthem en H Borggreve. Hendrikus z v B Mastenbroek en M Vennegoor. Hendrika Josephina d v D J Schiphorst en H Grobbe. Helena Aleida d v J Rikhof en B Pierik. Jenna d v H Pril en F Hoegen. Bernardus z v H Reerink en M Niehuis. Johanna Hendrika d v J H Hulskotte en J M Oude Sanderink. Gerhard z v G J Kuipers en W Kamp.

Overleden: Hendrika Wassink 34 j echtg van J Weenders. Gerhardus Hermannus Ermken 7 w z v J Ermken en B Tjhuis. Lambertus Veelders 55 j ongeh. Hermannus Grote Olde Beverborg 77 j echtg van A Blankenau. Berendina Tukkers 20 j ongeh. Johanna Maria Nijhuis 59 j ongeh. Aleida Hesselink 2 j. Frans Georg baron Sloet tot Everlo 79 j wedr van S J Poll. Gezina Weenders 61 j ongeh.

LANDBOUWOOGST IN DENEKAMP ANNO 1882

In 1882 was het over het algemeen voor Denekamp een redelijk goed oogstjaar, ondanks eigenlijk dat het die zomer nogal geregend had.

Dit is op te maken uit het gemeentelijk verslag dat op 20 juli 1882 is opgemaakt en waarin de oogstverwachtingen worden gemeld. Verder staan in een verslag, dat op 28 augustus van dat jaar is opgemaakt, gegevens over de eerste oogstresultaten.

Eerst het overzicht van de oogst, die nog op het land staat.

Tarwe	De weinige tarwe, die hier verbouwd wordt, staat zeer bevredigend.
Rogge	Staat zeer goed, heeft lang stro en lijkt ook aan zaad een goede opbrengst te verwachten.
Gerst	Staat goed.
Boekweit	De zandboekweit, die hier uitsluitend wordt verbouwd, stond aanvankelijk minder goed; thans is de toestand echter redelijk.
Haver	Staat uitmuntend.
Bonen	Tamelijk goed, ze hebben echter nogal geleden van de vele regen.
Erwten	Deze worden alleen voor eigen gebruik verbouwd en staan vrij goed.
Aardappelen	Staan vrij goed, doch op verschillende plaatsen is de nadelige invloed van ziekte waar te nemen.
Vlas	Staat zeer goed.
Hooi	Was er vrij veel; de eerste oogst werd, voor wat betreft de hoger gelegen weilanden, goed binnengehaald; de lager gelegen gebieden hebben veel last gehad van overstroming van beken en rivieren.

Dit verslag leert ons o.a. dat in Denekamp ruim een eeuw geleden bonen en erwten werden verbouwd, anders dan voor eigen huishoudelijk gebruik. Stellig gaat het hier om

zogeheten paardebonden die, zoals uit het landbouwverslag van 1857 blijkt, hier op een oppervlakte van twintig hectare werden verbouwd.

De paardeboon kan vergeleken worden met onze tuinboon en ook met de thans op verschillende plaatsen verbouwde veldboon, welke laatste dan vooral als groenteteelt wordt verwerkt net als snijmaïs.

Aan de hand van het volgende overzicht is op te maken hoe de kwaliteit van de uiteindelijke opbrengst was. Daarbij zijn ook de resultaten van de fruitoogst betrokken.

In een soort graadmeter is dit aangegeven. Als maatstaf staat het cijfer 100 voor bij uitstek gunstig, 90 zeer goed, 80 goed, 70 vrij goed, 60 meer dan middelmatig, 50 middelmatig en 40 minder dan middelmatig.

Gewassen	Waardering	
	graan, zaad of knolvrucht	stro, hooi, droog blad
Tarwe	80	90
Rogge	80	100
Gerst	80	90
Haver	80	90
Boekweit	50	90
Bonen	70	80
Erwten	70	80
Aardappelen	50/60	--
Koolzaad	70	70
Vlas	80	60
Mangelwortels	80	--
Koolrapen	70	--
Wortels	80	--
Klavers	--	80
Gras	--	90
Appels	40	--
Peren	60	--
Kersen	60	--
Pruimen	90	--
Aardbeien	90	--
Aalbessen	70	--

H.Boink.

(Geraadpleegd: Gemeentearchief
denekamp)

WEGEN BEKEN EN BRUGGEN IN DE MARKE NOORD DEURNINGEN

In 1942 voltooide W.H.Dingeldein een studie over de marke Noord Deurningen getiteld: "Noord Deurningen, uit de geschiedenis van een Twentsche Boerschap". Hierin wordt op uitgebreide en zeer verhelderende wijze het wel en wee van de marke Noord Deurningen beschreven, compleet met beschrijvingen over de erven, naamsuitleg, het markeboek enz. Zo worden o.a. ook de wegen, beken en bruggen beschreven, die in deze marke voorkwamen.

Verkort geven we hier weer wat Dingeldein daarover schrijft, waarbij er op wordt gewezen dat het in 1942 is. Vele dingen zijn nu dus anders.

"Aanleg en onderhoud van wegen in de marke geschiedde gemeenschappelijk, evenals de ruiming van beken en waterleidingen en het bouwen en onderhoud van bruggen.

De oude weg van Denekamp naar Nordhorn begon op de voorste Brink te Denekamp en volgde eerst de Spittendijk. Deze droeg nog in het laatst van de 18de eeuw de naam Spikken- of Spijkendijk, een naam die aan spikken of spieken herinnert. Dit zijn of wel primitieve vonders of bruggen, of wel reeksen boomstammen en rijshout, dwars over de weg gelegd op de laagste plaatsen, waardoor de weg bij hoog water passabel werd gemaakt. Zo'n 'spiek' bevindt zich nu nog in Breklenkamp in de lage Ottershagen. Vervolgens boog de Nordhornseweg zich bij de boerenplaats Hemmelhoes meer oostwaarts om dan ongeveer een kilometer de zuidelijke oever van het tegenwoordige kanaal te volgen en daarna met een grote bocht meer noordwaarts door het Gravenveen op de plaats van het huidige ontvangershuis aan de Rammelbeek aan te lopen.

Volgens een opgaaf van het gemeentelijk archief van Ootmarsum uit 1815 was de weg van Denekamp naar Nordhorn lage grond en 's winters zeer waterig, liep door veldgrond, was ca. 1 uur lang en 12 voeten breed. In 1822 wordt van de eerste klokkenbrug gelegen in de passage van Nordhorn gesproken.

Van de Nordhornseweg takte de weg naar de Tukker rechts af. Deze liep van een punt aan de tegenwoordige zuidelijke

kanaaldijk in het verlengde van de Veldweg ongeveer oostwaarts op de Duitse boeren de Tukker en Schutman aan, tussen de moerassen van het Schotbrook en de Rode Mors door. Wat verder noordelijker boog een weg naar de Wolfshuizen van de Nordhornseweg af en van deze nogmaals een 'zomerweg', welke blijkbaar alleen in de zomer te gebruiken was. Op een minuutkaart is ook een weg van Lattrop naar Gildehaus getekend, die in een grote bocht door het Noord Deurningerveld in het noord-oosten van de boerschap liep. Voorts doorsneden twee oude wegen van Denekamp naar Lage de boerschap. De eerste liep langs de erven Loman, Westerhof en Maatman; de tweede is de tegenwoordige harde weg naar Lattrop-Breklenkamp-Duitse grens geworden.

Tenslotte voerde in het zuiden een weg van het Harseveld oostwaarts langs de Blankenauw, de Buter en Bodden Kuper naar de oude Nordhornseweg, die hij bij 't Hemmelhoes bereikte.

Een weg van Noord Deurningen naar het dorp Denekamp, de plaats waar de kerk stond en het middelpunt der parochie of beter, de kerkweg van de Noortik naar het dorp, begon als een pad bij het erf Ottinkhof, liep vervolgens beoosten het erf Tijman door de nog bestaande 'Kerkstegge' en langs de oostrand van de Westeres op de Blankenauw aan, waarna de rand van het Rot volgend en langs de Brandehofmolen, de Brink te Denekamp bereikend.

Bij de aanleg van het kanaal (Almelo-Nordhorn) werden voor zover dit het gebied van Noord Deurningen betreft, de Gele Beek en de Rammelbeek door middel van duikers onder het kanaal doorgeleid. Een drietal bruggen werd gebouwd: de Nosseltbrug in de kunstweg van Denekamp-Ootmarsum, de Deurningerbrug in de weg Denekamp-Lattrop en de Gele brug in de kunstweg Denekamp-Nordhorn; drie ophaalbruggen met een doorvaardwijdte van 6,20 meter. Later werd nog een vonder met een draaibrug gelegd in de Noord Deurninger kerkweg bij de boterfabriek van B.Westerhof en een vaste brug (de Hoge brug) bij de Wolfshuizen aan de grens. In de jongste tijd verviel de Gele brug en daarmee een zeer hindelijke bocht in de straatweg om plaats te maken voor een hoge vaste betonnen brug in de omlegging van de straat.

Oude verbindingswegen vervielen, zo ook de oude weg van Denekamp naar Lage, die ten zuiden van het erf Looman werd doorgesneden en de voormalige weg naar Nordhorn die ten

westen van de Nordhornsestraat gekruist werd. Een aantal huizen verdwenen, zo als het erf Zeggert en het huis de Gunne. Doorsneden werden ook de Rikkink of Japikskamp, de Zeggerskamp en de Veldkamp bij het erf Brandehof."

J.A.den Ouden.

Uit: Tubantia 12-4-1890

Huismoeders!

Probeer deze Zeepen uit de
Hengelosche Olie- en
Loofabriek.

Een ieder bereide zelf hiervan uit-
muntende Zeep, die door hare goed-
koopte en helderheid die zij aan de
wasch geeft boven alle Zeepen uit-
munt. Het gewaschte wordt zeer hel-
der en behoeft men niet te bleeken.

Deze Zeep benadeelt geen katoen
of linnengoed en is zeer goedkoop in
't gebruik.

Verkrijgbaar bij:

BEERLAGE, Oldenzaal.

GELINK, Hengelo.

IJZEREEF, Denekamp.

TUSVELD, Rijssen.

MENTINK, Beckum.

Zelfportret J.B. Jongkind augustus 1850

EEN KAART UIT WENEN AAN JOHAN BARTHOLD JONGKIND

Johan Barthold Jongkind werd in 1819 in Lattrop geboren. Zijn geboortehuis dat stond aan een weg die nu de Frensdorferweg is, was zoals uit brieven van zijn vader aan het gemeentebestuur van (toen nog) Ootmarsum blijkt, een klein, koud en tochtig onderkomen. Het was een van de destijdsde kommiezenwoningen die stonden ter hoogte van de kruizing Frensdorferweg-Rammelbeekweg.

Lang heeft de gemeente Denekamp van deze later zo beroemd geworden zoon geen plezier gehad, want op vier-jarige leeftijd verhuisde hij met zijn ouders naar Maassluis, waarheen zijn vader, die kommies was, overgeplaatst was.

In "De Schilderkunst der XIXde eeuw", geschreven door Leonce Benedite en uitgegeven door Uitgevers-Maatschappij "Elsevier" in het jaar 1910 -dus pas negentien jaar na zijn dood- staat het volgende over hem geschreven.

"Johan Barthold Jongkind werd te Latdorp bij Rotterdam in 1819 geboren en is gestorven in Frankrijk te Cote-Saint-Andre (Isere) in 1891. Zijn familie had zich in 1830 te Maassluis gevestigd, hij zou voor notaris opgeleid worden, maar zijn roeping voor de kunst sprak zoo duidelijk, dat hij er gevolg aan geven mocht. Hij kwam als leerling van A.Schelfhout te 's Gravenhage. Toen hij in 1845 een toelage kreeg, ging hij naar Frankrijk, waar hij bleef wonen, hoewel hij herhaaldelijk zijn geboorteland weer kwam bezoeken. In Parijs bezocht hij eerst het atelier bij Isabey, en bij Jongkind blijft altijd iets over van dit werken onder den ouden romanticus, die, evenals Bonington en zelfs als Paul Huet, in zijn studien reeds zekere trekken vertoont van die breede, synthetische, beknopte tekening die zoo karakteristiek is voor het krachtige talent van Jongkind. Hij verkreeg in 1852 een medaille, werd met alle independenten afgewezen op dien veelbesproken Salon van 1863.

Ondanks de aanmoedigende critieken, zooals van Zola, Castagnary, Burty en de Goncourt en de waardering en vriendschap van zijn collega's Corot, Diaz, Rousseau,

Troyon, Daubigny, Boudin, Claude Monet enz., die verscheidene schilderijen van hem gekocht hadden, werd hij zoo weinig door het groote publiek naar waarde geschat en was hij in den aanvang zoo ongelukkig, dat hij zich genoodzaakt zag de opbrengst aan de nemen, van een verkoping door enige artisten, ten bate van hem op touw gezet, op initiatief van den braven Cals.

Schuw, eenzelvig, kwalijknemend, trok hij zich terug om in de eenzaamheid te schilderen. Hij ging langzaam en bedachtzaam te werk en nam dikwijls weer zijn eens voltooide arbeid ter hand.

Hij heeft veel invloed uitgeoefend op zijn vriend Boudin, evenals op Daubigny, Lepine en Claude Monet, en heeft, zoo te zeggen, de "trait d'union" gevormd tussen de Romantiek en het Impressionisme. Tenslotte trok hij zich terug in Isere bij een bevriend gezin, de familie waar hij overleed.

Met Van der Neer hadden zijn geheimzinnige, vage maan-effecten het meest gemeen. Wat zijn aquarellen aangaat, deze zijn onvergelijklijk in hun meesterlijke gevoeligheid en techniek. Dit is trouwens een procedé, dat in handen der Hollandsche meesters tot bijzonderen groei is gekomen. Het museum Boymans bezit een opmerkelijk staal van zijn kunst, een 'Gezicht op Overschie bij maanlicht'; het Rijksmuseum, 'Een molen aan een vaartje'".

Tot zover dit boek.

Volgend jaar 1991, zal de honderdste sterfdag van Jongkind herdacht worden. Een reden om de komende tijd mogelijk wat meer aandacht aan deze bekende schilder te besteden.

De aanleiding echter tot het schrijven van dit artikel is een andere. Het is dit jaar 10 jaar geleden, dat de PTT een zelfgemaakte 'ansichtkaart' in mijn brievenbus deponeerde, waarvan het raadselachtige adres als volgt luidt: Maler

Johann

Barthold

Jongking

Lattrop

Holland.

Niets meer en niets minder. De ijverige besteller zal wel gedacht hebben: "dat zit bij de jeugdherberg altijd wel

Het oude paleis 't Loo
bij Apeldoorn 1848.

J.B.Jongkind.

goed"!

Afzender was: Peter B'dorf, Schanzstrasze 15-17/38, A-1140 Wien/Austria.

De bijgeschreven tekst luidt:

Wien, 3-6.80 Df

Einer will stets sich aus eigener Kraft

Ueber die Masse erheben

Einer bekennt sich mit Leidenschaft

Ganz zu seinem Leben.

Für wahr, man soll's versichern

Grüss PB

De voorzijde van de kaart is een compositie uit een afgescheurde linoleumdruk, enig kleurpotloodgekras en een opgeplakte strook van drie kleurenfoto-negatieven, waarop een (Oostenrijks?) landschap te zien is.

Een indertijd teruggezonden kaartje mijnerzijds naar Wenen heeft geen enkele reactie meer ten gevolge gehad.

Gaat het hier om een stille bewonderaar van Jongkind of een verwarde geest?

Het was niet meer te achterhalen. Maar curieus is het wel om in 1980 een kaart te ontvangen gericht aan een persoon, die 161 jaar daarvoor in Lattrop was geboren en al 89 jaar geleden ver weg in Frankrijk was overleden.

C.C.M.Hamers.

Uit: Tubantia 22 februari 1890.

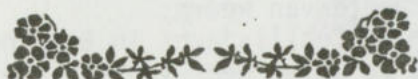
TILLIGTE, gem Denekamp, 17 Febr. Heden had alhier de derde wedstrijd plaats in het klootschieten met de zoogenaamde Dorpsboor bij Denekamp, met het gevolg dat Tilligte alle drie keer den prijs behaalde. De laatste keer met een winst van tien schoten.

VAN MORSCHE-DIEKS EN DE JACHT

Overgenomen uit Parochiecontact, 3e jaargang nr.4-januari (1950).

Parochiecontact was een orgaan van het Katholiek Thuis-front van de parochies Denekamp, Lattrop en Tilligte en was bestemd voor de Denekampse militairen in Indië.

Onder de titel "Van den Noord Deurninger loaksteen" werden in dit blad verschillende artikeltjes opgenomen die anoniem zijn.

"No hef mie den melkboer met de naven van de waage den fietsenpadpoal ofbrökken, of 't 'n striekstökken was," mopperde Mörsche-Dieks achter 'n kachel. Dieks keek efkes duur 't raam en zeug 'n snorkeerlken met 'n postduufken fietsen.

"In 't veld is er weer ne doeve vlucht", waarschouwd en hee de vrouw. En Jannöäken vleug foart op 't raam an, as nen nachtvliender noar de laamp en deur het gediën iets op zied. "O, dat is Veld-Jenske!" reup zee, "loat dat keerlken ok ziene leefhebberi'je".

"Mèr zonne leefhebberi'je kik oe in de kamnetla," metken den zeunigen Dieks weer too. "Mer ja, dat mot eenieder ok zölf wetten".

Jannöäken rekken Dieks ne kom met koffie hen en efkes later knepperde ne beschute tusschen de paar broengepruumde taande.

"Mer Dieks (smeet zee wèèr in de stilte) leu dee an leefhebberi'jen doot, bint gelukkige leu."

"Doar hes geliek an," en Dieks richden den kop effen noar het jachtgeweer an den haken. Alleen wazzen de leste Zoaterdaage nich van de besten west, um d'r met de koppel oet te goan. Dieks kreeg ne smak in 'n moond.

"Jagen is mooi, knipoogde Janöäken, mer van jagen koomp..."
"Wat was zeggen?" Gelukkig dat ziene vrouw et watertaanden nich kon zien.

"O niks", leup zee de kökken oet.

Dieks is fiener a'j dèènken zöllen. Hee wil d'r helemoal nich van wetten, dat um de prèèke oawer 't vuurwater wal 'n luk dwers zit.

Jens ziene zönne, den nich zoa lang ledden weer oet Indië is kömmen, kwam ok efkes koffië dreinken. Ziene vrouw har vuur dat jong wal 300 meter keersen bi'j de Mooder Gods opstökken, de leste meters wazzen fotflakkert bi'j de verni'jde schilderij in 't Doorp en Leisken har d'r ok stilkes wat in de Greenskerk henzet't. Zoa was Dieks in luk an 't fôtmediteren, mer no kwam zien geweten weer an de gange.

Ziene jonge móg um ok wal....

Doar wol hee gen schoold van wèèrn.

"Hes 't a heurt van de Ceciliajacht in Beuningen?" begun Jens. "De opbrengst is wisse weer vuur de keerke?" knab-belden Dieks 'n stukken beschute fôt.

"Ne hele koppel boskloppers en geweren, gung Jenske wieder en dikke knuppels, want doa et an 't leste leup, mos-sen zee nen haazn nog in 't nust doad houwen, want zee scheutn allen duvel mis."

"In Beuningen zit aans goad weeld. Dikke boeren, dikke haazn, upperde Dieks wat ofgeunstig, dee veldhazen bint nich zoa vet."

"En wat zeps van dee twee reën, dee ze an 't Singraven hebt daal legd in één moal?" streek Jens duur ziene krul-hoar.

Dieks stun op, klom op 'n stoel en pak 'n het geweer en Hertha, de hoond stun te kwispelsterten bi'j zienen baas.

Mist noa reagn
gif meer reagn.

Grote brandnetel.

Grote brandnetel (*Urtica dioica*). De beide brandnetels zijn bijna over de hele wereld verspreid. De brandharen zijn hol en bevatten een bijtend vocht, dat door het afbreken van het ronde topje in de wond geraakt. De brandharen zijn bijna allemaal schuin naar boven gericht. De droge, verwelkte planten zijn goed eetbaar voor vee.

Een verrassend verschijnsel is het plotseling openspringen van de meeldraadbloemen, waarbij de helmknopjes het stuifmeel in een wolkje omhoog schieten. Uit de bastvezels werden en worden nog wel neteldoek gemaakt. Dat dit vooral vroeger veel gedaan werd kunnen we nog opmaken uit de volgende sage. Een boze voogd wilde aan zijn pupil niet eerder toestemming tot een huwelijk geven voor zij uit een aan de wegkant groeiend onkruid -hij bedoelde brandnetels- zelf haar bruidskleed gesponnen had. Zij ging naar haar kamertje en bad God om hulp. Vermoeid sloep zij in. Zij droomde toen dat zij door twee engelen naar de brandnetel gebracht werd. Deze leerde het meisje dat, zolang de dauw nog op de planten lag, zij deze kon plukken en toonde haar hoe de vezels van de stengels tot draden en tot neteldoek konden worden gesponnen. Uit dit neteldoek kon zij toen haar bruidskleed vervaardigen. De volgende dag ging zij aan het werk en toen het kleed gereed was, stierf plotseling haar voogd en kon zij huwen.

OM BIJ DE HAND TE HEBBEN

Stichting Heemkunde Denekamp

't HEEMHOES

Kerkplein 4, 7591 DD Denekamp;
tel.(05413) 4656.

't Heemhoes is het informatie-
en documentatiecentrum voor
heemkunde in Denekamp.

Geopend:ma/vr 9-12 en 14-16;
bovendien wo 18.30-21.30 uur.

Beheerder: J.A.den Ouden; tel.
privé (05413) 2800.

Administrateur: J.Zanderink;
tel. privé (05413) 2106.

Bibliothecaresse/Archief:
mevr.Th.Aasma-ten Broeke; tel.
privé (05413) 2434.

BESTUUR

H.A.Benneker, voorzitter;
H.Boink, secretaris; H.J.Aasma,
penningmeester; H.A.Meek; A.B.
Morsink; H.Nolten; W.A.J.Nij-
huis; J.A.den Ouden; B.Tijhuis;
G.J.Tijscholte en S.Wynia.

SECRETARIAAT

Diepengoor 16, 7591 BW Dene-
kamp; tel.(05413) 2261.

AANMELDEN DONATEURS

Aanmelden van donateurs kan
bij 't Heemhoes of secreta-
riaat. De kosten zijn per
jaar minimaal f.15,-. Hogere
bijdragen zijn van harte
welkom.

BANK/GIRO

ABN-bank Denekamp:
59.57.16.547;
Rabo-bank Denekamp:
11.07.53.803;
Postgiro: 5565614.

werkgroepen

WERKGROEP BEHEER EN ORGANISATIE

H.C.M.Boink-Wagenvoort, Die-
pengoor 16, 7591 BW Denekamp;
tel.(05413) 2261.

WERKGROEP BIBLIOTHEEK EN ARCHIEF

Th.Aasma-ten Broeke, Willem
Wegewartstraat 1, 7591 TZ
Denekamp; tel.(05413)2434.

WERKGROEP BOERDERIJENONDERZOEK

H.Nolten, Bromeliastraat 50,
7591 XV Denekamp; tel.(05413)
3435.

WERKGROEP DIALECT EN FOLKLORE

J.A.den Ouden, de Roerdomp 42,
7591 JB Denekamp; tel.(05413)
2800.

WERKGROEP DIAPRESENTATIES

W.A.J.Nijhuis, Kasteellaan 4,
7591 PT Denekamp; tel.(05413)
1453.

WERKGROEP EXPOSITIES

H.Boink, Diepengoor 16, 7591
BW Denekamp; tel.(05413)2261.

WERKGROEP FLORA EN FAUNA

H.A.Meek, de Plevier 7, 7591
JJ Denekamp; tel.(05413)3095.

WERKGROEP GENEALOGIE

G.J.Tijscholte, Damweg 16,
Tilligte; tel.(05412) 1447.

WERKGROEP GESCHIEDENIS

H.J.Aasma, Willem Wegewart-
straat 1, 7591 TZ Denekamp;
tel.(05413) 2434.

WERKGROEP MANUSCRIPTEN

S.Wynia, Oranjestraat 20,
Denekamp; tel.(05413) 1986.

STICHTING HEEMKUNDE DENEKAMP

Sinds 1975 is er in Denekamp een heemkundegroep, welke tot haar werkterrein kan rekenen het gebied van de gemeente Denekamp.

Heemkunde wil zeggen de kennis van het eigen heem, de eigen omgeving, de streek waarin men woont. Voorts wordt hiermee aangeduid de kennis van zeden en gebruiken en van de opvattingen en overleveringen van de bevolking in verband met de aard van het land. Onder heemkunde verstaan we ook de zorg voor monument en landschap.

De doelstelling hierbij van de Stichting Heemkunde Denekamp is om door studie en onderzoek het verleden te analyseren en daarover te publiceren. Hierdoor wordt getracht waardering te wekken voor wat in de gemeente Denekamp door de natuur en de vroegere cultuur tot stand is gekomen. Met het verleden dat daarmee tot leven is gekomen wordt de dag van vandaag mede gestalte gegeven. Het aangeven van de toekomstige ontwikkeling wordt immers mede bepaald door de wetenschap, dat kennis van het verleden niet kan worden gemist, want in het verleden en het heden ligt de toekomst besloten.

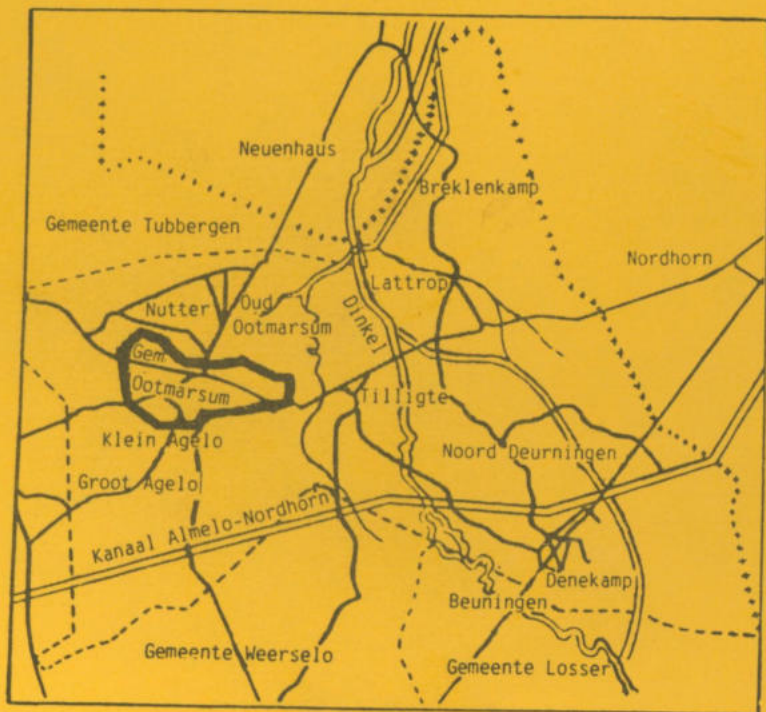
Om deze doelstelling te verwezenlijken heeft de Stichting Heemkunde Denekamp verschillende werkgroepen. Daarnaast is er het zestig pagina's tellende contactorgaan 't Onderschoer, dat vier keer per jaar verschijnt en kosteloos wordt toegezonden aan de donateurs. Voorts worden enkele keren per jaar bijeenkomsten en excursies gehouden voor de donateurs.

De donateurs hebben alle gelegenheid mee te denken en mee te praten over allerlei zaken die de stichting aangaan.

De Stichting Heemkunde beschikt over een eigen huisvesting, in 't Heemhoes, het informatiecentrum voor heemkunde. Hierin is het archief en de bibliotheek ondergebracht. Tevens vinden hier de werkbijeenkomsten en vergaderingen plaats. Boeken kunnen door de donateurs kosteloos worden geleend, waarvoor een catalogus beschikbaar is.

Hebt u belangstelling om mee te denken of ergens actief aan mee te doen, dan is dat mogelijk door lid te worden van een van de werkgroepen, zoals geschiedenis, flora en fauna, dialect en folklore. De adressen staan hiernaast. Nadere inlichtingen hierover zijn te krijgen op 't Heemhoes, waar u geheel vrijblijvend kunt binnenvallen.

GEMEENTE DENEKAMP

De kaart geeft het werkgebied weer van de Stichting Heemkunde Denekamp. Binnen deze gemeente ligt de gemeente Ootmarsum, zoals u kunt zien. De gemeente Denekamp heeft een oppervlakte van 8840 hectare en telt ruim 12.000 inwoners, welke wonen in de volgende kerkdorpen en buurtschappen (de vroegere marken): Denekamp, Noord Deurningen, Lattrop, Breklenkamp, Oud Ootmarsum, Nutter, Groot Agelo, Klein Agelo en Tilligte.